

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**FRIEDRICH NIETZSCHE’NİN ÜST İNSANI
BAĞLAMINDA TRANSHÜMANİZM**

Fırat EREN

Mardin 2026

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

FRIEDRICH NIETZSCHE’NİN ÜST İNSANI
BAĞLAMINDA TRANSHÜMANİZM

Fırat EREN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil ÇETRES

Mardin 2026

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

TEZ ONAYI

Anabilim Dalımız 21755002 numaralı tezli yüksek lisans programı öğrencisi Fırat EREN'in hazırladığı “Friedrich Nietzsche’nin Üst İnsanı Bağlamında Transhümanizm” başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili Savunma Sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 28/11/2025 Cuma günü saat 13:30’da yapılmış, tez onayına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil Çetres	İmza
Üye Prof. Dr. Yunus Cengiz	İmza
Üye Dr. Öğr. Üyesi Veda Temizkan	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu’nun/12/2026 tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2026

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

Fırat EREN

15/11/2025

ÖZET

FELSEFE ANABİLİM DALI FRIEDRICH NIETZSCHE’NİN ÜST İNSANI BAĞLAMINDA TRANSHÜMANİZM FIRAT EREN

İnsanın bitmek bilmeyen merak duygusu, onun kendisini sürekli yeniden kurmasına yol açmaktadır. Başat olarak “insan” incelendiğinde Antik Yunan’da, mitolojinin anlamlandırma faaliyetlerinde belirleyici olduğu görülecektir. *Mitos* ile *logos* arasında bu durum, daha sonra “*hümanizm*” olarak adlandırılacak olan bir yaklaşımın zeminine kaynaklık edecektir.. Hümanizmin içsel mantığının radikalleşmesi olarak yorumlanabilecek çağdaş süreçte ise insan, “*Tanrıyı oynamaya*” başladığı bir konuma doğru evrilmiştir: İnsan, teknik yetkinlikleri aracılığıyla Tanrısal bir kudreti üstlenme iddiasına yönelmiştir Evrenin bu karmaşık döngüsü karşısında insanın konumunun neresi olduğu sorusu, düşünenin doğa ve tanrı karşısındaki tutumunun ne olacağı sorularına evrilmiştir. Bu soru esas itibarıyla bireyin kendi varoluşunu yaşayıp yaşayamadığı ve kendi kaderini belirleyip belirleyemediği problemlerini de içermektedir. Aydınlanma döneminde hümanizm yeniden tanımlanmıştır ancak “ikinci aydınlanma” olarak anılabilecek günümüzdeki teknik paradigma ise “*transhümanizm*” olarak karşımıza çıkmakta ve hayatın her alanına sirayet etmektedir. Bu paradigma, insanın kendisini ve sınırlarını algılama biçimini köklü biçimde dönüştürmektedir. Teknik ilerlemeler insanın kendi eksikliğini giderme arzusundan kaynaklansa da ortaya çıkan ürünler, insanın kendisini evrenin merkezinde konumlandırmasına sebep olmaktadır. Sağlık başta olmak üzere, eğitim, bilim ve sanat alanındaki örneklerden bu anlayışın her alana sıçradığı anlaşılmaktadır. Bu paradigma sibernetik ve genom uygulamalarını kapsamaktadır. Bundan dolayı, sibernetik bedenlerle donatılmış insan biçimlerinin ortaya çıkması olası bir gelecek senaryosu olarak tartışılmaktadır. Transhümanizm, insanın biyolojik varoluşunun teknik müdahaleler yoluyla dönüştürülmesini amaçlayan bir düşünsel ve teknolojik projedir. Tam da bu noktada transhümanizm, insanın biyolojik varlıktan biyonik varlığa geçiş sürecini içinde barındıran ve insanın ölümsüzlüğü hedefleyen bir sona doğru ilerlemesini konu edinir. Zihnin bilgisayara aktarılması fikri bir ütopya gibi dururken, mevcut gelişmeler bu fikrin gerçeğe dönüşebileceğini vurgulamaktadır: Transhümanizmde ele alınan haliyle üst insanın, Friedrich Nietzsche’nin üst insan düşüncesiyle olan ilişkisi nedir?, “Üst insan”, “posthüman”, “bengi dönüş”, “güç istenci”, “amor fati”, “decadance” ve “sürü ahlaki” gibi kavramları belirtik kılan Nietzsche felsefesi ile transhümanizm arasındaki farklılık ve benzerlikler nelerdir? Nietzsche’nin içinde bulunduğu dönem itibarıyla ele aldığı temel düşünceler, transhümanizme kaynaklık edebilir mi?

Anahtar Kelimeler: Transhümanizm, Üst insan, Nietzsche, Düşünce

ABSTRACT

DEPARTMENT OF PHILOSOPHY IN THE CONTEXT OF FRIEDRICH NIETZSCHE’S SUPERMAN TRANSHUMANISM

FIRAT EREN

The insatiable curiosity of humanity leads to constant self-renewal and transformation to improve one’s current state. When examining “humanity” primarily, it becomes clear that in Ancient Greece, mythology played a decisive role in the process of meaning-making. This relationship between mythos and logos would later provide the foundation for an approach that would be called “humanism.”. In the contemporary process, which can be read as the “radicalization of humanism,” humanity has evolved towards a position where it begins to assuming a God-like position through technological capabilities. The question of humanity’s position in the face of this complex cycle of the universe has evolved into questions of what the thinker’s attitude should be towards nature and God. This question essentially encompasses the problems of whether an individual lives their own existence and determines their own destiny. Humanism was redefined during the Enlightenment, but the current technological paradigm, which could be called a “second enlightenment,” manifests itself as “transhumanism” and permeates every aspect of life: Technological advancements and humanity’s belief in innovation are increasing. Although technological advancements stem from humanity’s desire to compensate for its own shortcomings, the resulting products cause humanity to place itself at the center of the universe. Examples from fields such as health, education, science, and art show that this understanding has spread to every area. In the future, as this paradigm will encompass cybernetics and genome applications, is discussed as a plausible future scenario. It is precisely at this point that transhumanism addresses the process of humanity’s transition from a biological to a bionic being, aiming for an end that will result in immortality. While the idea of transferring the mind to a computer seems utopian, current developments emphasize that this idea could become a reality: the desire for immortality may ultimately end with a “life” without bodies: What is the relationship between the concept of the Übermensch (superman) as discussed in transhumanism and Friedrich Nietzsche’s concept of the Übermensch? What are the differences and similarities between Nietzsche’s philosophy, which defines concepts such as “Übermensch,” “posthuman,” “eternal recurrence,” “will to power,” “amor fati,” “decadence,” and “herd morality,” and transhumanism? Could the fundamental ideas Nietzsche addressed in his time serve as a source for transhumanism?

Keywords: Transhumanism, Superhuman, Nietzsche, Thought.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Nietzsche'nin düşüncesinin transhümanizmle yüzeysel benzerlikler üzerinden özdeşleştirilmesine karşı eleştirel bir perspektif sunarak, çağdaş insan tartışmalarına felsefi bir derinlik kazandırmayı hedeflemektedir. Bu amaçla ilkin, insanın ölüm karşısında, kendisini aşmak amacıyla içinde bulunduğu süreç, mitolojiden başlanarak ele alınmıştır. Metinde ayrıca, insanın değişime ve dönüşüme uğrayabileceği simya bilimi ile ilişkisi incelenmiştir: Hastalıktan sağlığa ya da ölümlü olmaktan ölümsüz olmaya giden süreç simya bilimi ile değerlendirilmiştir. Tezin ilk kısmında mitlerden yola çıkılarak insanlığın geçirdiği aşamalar ile hümanizmin radikalleşmesi olarak ortaya çıkan transhümanizmin genel bir tarihçesi sunulmuştur. “*Yaşam iksiri*” ve “*felsefe taşı*” gibi kavramların transhümanizm tanımına katkıları ve transhümanizmin insana kattığı problemler irdelenmiştir.

Tezin ikinci kısmında, bilim ve teknolojinin insanı getirdiği nokta Nietzsche ve transhümanizm açısından değerlendirilmiş, insanın aşılması gerekip gerekmediği sorusu tartışılmıştır: Teknik ilerlemelerin bu soruya etkisi tartışılmıştır. Nietzsche'nin “insanın aşılması” fikrine yer verilmiştir. Nietzsche'nin kendi metinlerinin yanı sıra Nick Bostrom gibi önemli yorumcular aktarılmıştır. Bu kısımda, “transhüman” olarak yeni bireyin taşıdığı özellikler Nietzsche'nin kavramları ile karşılaştırılarak verilmiştir.

Üçüncü kısımda transhümanizm düşüncesi, Nietzsche felsefesi ile farklı kavramlar aracılığıyla karşılaştırılmıştır. Bunlar, “üst insan”, “güç istenci”, “bengi dönüş”, “amor fati” ve “decadance”tir. Bu kısımda ayrıca Nietzsche felsefesinde ve transhümanizmde “insanın aşılması” fikri ortak olarak belirginleşmiştir.

Sonuç kısmında, transhümanizmin üst insan fikrinin, Nietzsche'nin *üst insan* kavramına değil onun *son insan* kavramına denk geldiği vurgusu temellendirilerek açıklanmıştır. Burada ayrıca felsefenin kümülatif yapısından kaynaklanan etkileşimler ele alınmıştır. Burada ayrıca insan olmanın ne olduğu sorusu yeni gelişmeler ışığında tekrar gündeme getirilmiştir. İnsanın özü, iradesi, benliği ve varoluşunun transhümanizmde nasıl anlaşıldığı incelenmiştir.

Nietzsche felsefesi ve transhümanizm, insanın mevcut durumuyla tamamlanmış bir varlık olmadığı fikrinde yüzeysel bir benzerlik gösterir. Bu meselelerin iki cenahtaki karşılıkları benzerlikleri ve farklılıklar üzerinden metnin son kısmında vurgulanmıştır: Nietzsche, insanın sınırlarını trajik deneyimlerle, acı, kayıp ve yalnızlıkla örülü bir zeminde kavrar; bu sınırları aşılması gereken zayıflıklar olarak değil, anlam üretiminin kaynağı olarak hatırlatır. Transhümanist düşünce ise, insanın sınırlarını *optimize* edilmesi gereken kusurlar olarak değerlendirir. Beyin kapasitesinin artırılması, hastalıkların ortadan kaldırılması ve yaşlanmanın geciktirilmesi gibi hedefler, insanı daha “iyi” bir varlığa dönüştürmeyi amaçlar. Ancak Nietzsche için insanın kendini aşması, fiziksel olarak “ne olacağı” sorusuyla anlamlandırılmaz. Onun için bu değişim, “neden” (amaç) ve “nasıl” (yöntem) soruları birlikte anlam kazanır. Transhümanist düşünce ise, bu soruları büyük ölçüde teknik gelişmenin gürültüsü içinde bastırmaktadır. İnsan, ancak bu sorularla yüzleştğinde kendine has bir varlığa dönüşür. Bundan dolayı, Nietzsche’de yaşam acısıyla tatlısıyla olumlanmaktadır. Transhümanist düşünce, yaşamın acı, kayıp ve sınırlılık içeren yönlerini ortadan kaldırılması gereken işlevsiz fazlalıklar olarak ele alır. Bu düşünce yaşamın bir yanını, acı, keder ve kayıpları zayıflık olarak yorumlayarak insanın bunlardan kaçınabileceği bir tür ölümsüzlük peşinde koşar: Bu tasarının nihai sonucu, varoluşsal gerilimi minimize edilmiş, teknik olarak optimize edilmiş ancak anlam üretme kapasitesi tartışmalı bir insan tipidir.

Elinizde bulunan bu metnin tamamlanması zorlu bir süreci gerektirdi. Bu çalışmadaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım İbrahim Halil Çetres ile tez savunma jürisinde bulunarak metne katkı sağlayan Veli Temizkan ile Yunus Cengiz’e; düşüncelerimi paylaşma imkânı bulduğum dostlarım Bilal Bekalp ile Ayşe Taşdelen’e ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili çalışma arkadaşlarım A. Mecit Kartal ile Asiye Şahin’e teşekkürlerimi sunarım.

Mardin; 2026

Fırat Eren

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. YENİ PARADİGMA OLARAK TRANSHÜMANİZM.....	10
1.1. Transhümanizm.....	11
1.2. Teknoloji ve Transhümanizm İlişkisi	14
1.3. Transhümanizmde İnsan.....	15
İKİNCİ BÖLÜM	19
2. NIETZSCHE’DE AŞILMASI GEREKEN VARLIK OLARAK İNSAN.....	19
2.1. Temel Kavramlar: Üst İnsan, Güç İstenci ve Bengi Dönüş	19
2.2. İnsanın Aşılması Düşüncesi	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
3. “ÜST İNSAN” VE “TRANSHÜMANİZM” İLİŞKİSİ	25
3.1. Transhümanizm’de Üst İnsan.....	26
3.3. Transhümanizm’de İnsanın Aşılması	31
3.4. Transhümanizmde Evrimsel Paradigma	38
SONUÇ.....	45
KAYNAKÇA	49
ÖZGEÇMİŞ.....	53

KISALTMALAR DİZİNİ

A.e.	: Aynı eser/yer
a.g.e.	: Adı geçen eser
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör/yayına hazırlayanlar
haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa/sayfalar
v.b.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayınları, Yayıncılık,
Wbw	: Word Brain Web
Gbw	: Global Brain Web
CRISPR-Cas-9	: DNA’da gen değişim yapabilen teknoloji
NBIC	: Nano, Bio, Info, Cogno.
Nano	: Nanoteknoloji, maddenin atomik, moleküler ayrıca supramoleküler seviyede kontrolü.
Bio	: Canlılık
Info	: Enformasyon
Cognitive science	: Bilişsel bilim

GİRİŞ

Quo Vadis (Nereye gidiyorsun?) sorusu, insanın yönelimlerini sorgulayan temel bir felsefi problem olarak karşımıza çıkar. İnsanlar bu soruya, kendi yönelimlerine göre cevap verebilir. Bu soruya felsefe, edebiyat, sanat, din ve bilimin cevapları da farklı olacaktır. İnsanın gidecek yerinin neresi olduğu sorusu günümüzde, niteliksel anlamlardan sıyrılıp saf niceliksel olarak teknik bir boyuta indirgenmiştir. Ancak esas itibarıyla insanın, bu karmaşık döngüdeki yerinin neresi olduğu sorusu hala karşımızda durmaktadır. Bu soruya yüzyıllardır yanıt aranmaktadır. Bu tartışma Antik Yunan’da şöyle gündeme gelmiştir: “İnsan, doğanın bir parçası mı yoksa doğanın dışında ancak doğaya hâkim olan bir varlık mı?” İnsanın doğanın bir parçası ve uzantısı olduğu anlayışının kökleri Antik Yunan’dan sonra Helenistik dönemde de görülmektedir. Helenistik dönemin karakteristik özelliklerinin başında doğayı doğayla açıklama perspektifi vardır (Gül, 2013, s. 18).

Helenistik dönemde, insanın doğanın içlemine alındığı ve doğanın anlaşılabilirliği üzerine konumlandırıldığı bir bakış açısı söz konusudur. Bu dönemde rasyonel bir bakış açısı hâkim olmakla beraber sadece rasyonel bir bakış açısının değil aynı zamanda insanın dünyayı anlama ve anlamlandırma sürecinde akıl dışında başka yetilerin de devrede olduğu anlayışın benzer şekilde, Antik düşüncede de insan, kozmosun bir parçası olarak düşünülmektedir: İnsan salt bir akıl varlığı değil doğanın bir parçası olarak kabul görmekteydi (Topakkaya, 2019, s. 48). Bu bilgiler ışığında insanın, doğayı sadece temaşa eden edilgen bir varlık olduğu ileri sürülebilir: Anlamını sadece doğa ile bulabilen canlı olduğuna ilişkin dar bir bakış açısı mevcuttur. Bu yaklaşımın yetersiz kaldığı alanlarda ise doğaüstü güçlere yani mitolojik varlıklara başvurulmuştur: Mitolojik birer kavram olarak Tanrılar, aklın açıklamaya yetmediği yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Destanlarda da insanlar, farklı Tanrılar üretir hatta bu Tanrıların zaman zaman insanlarla karşı karşıya geldikleri anlatılır (Cengiz, 2018, s. 5).

Gılgamış destanında Gılgamış, ölen arkadaşı Enkidu için ölümsüzlük otunu bulmak ister. Yunan Mitolojisinde “İkarus’un uçması” ya da Sümer mitlerindeki

“yaşam sütü” gibi kavramlar transhümanizm fikrinin ilk örnekleridir. Üst insan ya da başka bir dünya tasarımının belirtileri Platon’un mağara benzetmesinde ya da idealar dünyasında da görülebilir.

İnsanın anlam arayışı sorular ile başlar. Bu soruların başında insanın nereden ve nasıl geldiği soruları bulunur. Bu sorular insanın kendini keşfettiği sürecin başlangıcının göstergesidir. Ancak mitolojik arayışlar ve akıl aracılığıyla girilen sorgulamaların devam etmesi felsefe kültürünün bugünkü halini alması sürecine katkı sağlamıştır (Alaş, 2022, s. 18). Dinlerin kurumsallaşma süreçlerinin, belirli dönemlerde felsefi sorgulamayı sınırladığı ileri sürülebilir. Nitekim Ortaçağ düşünürlerinde bu durumu gözlemlemek mümkündür. Ortaçağda insanın epistemolojik anlamda pasifliği söz konusudur: Bilginin kaynağı akıl ve deneyim ya da görelî kuramlar değil inanç eksenli vahiy kaynaklıdır. İnsanın bilgiyi hazır alması ve kültürün ilerlemesine engel olarak dogmatik bir anlayışa sebep olmuştur.

Cennet, cehennem, günah, ibadet ve kader gibi dini kavramlar insanın özgür olup olmadığı tartışmalarını alevlendirmiştir. Skolastik dönemde, tam anlamıyla özgür istencin olmadığı, aklın inanca nerdeyse yenik düştüğü düşüncesi hakimdir. Dinlerin aşırı yorumları veya dinlerin katı kurallar olarak insanlara dikte edilmesinin insanlığın gelişmesinde etkileri olmuştur. Dini bilginin kaynağı vahiydir. Aktarmaya dayalı olan bu bilgilerin doğruluğu teorik olarak akıldan çok inanca bağlıdır (Akdemir-Süleyman, B. 2021, s.481) Bu süreci Ali Karakaya şöyle özetlemiştir:

Tanrının belirlenimi, insanın nasıl eyleyeceğinin vahye dayalı teoloji dolayısıyla tanımlanmasını getirir. Bu eylemin temel amacı, Hristiyan inancı bağlamında, insanın cennetten dünyaya düşmesine neden olan ve içinde de taşıdığı kötülükten arınması olacaktır. Bu yönüyle dünya bir sınav yeridir. Burada insanın nasıl eyleyeceğini vahyi yorumlayan, dini hakikatlerin bilgisinin üretimini tekelinde tutan ve Tanrı’nın bu dünyadaki temsilcisi olarak kabul edilen kilise belirleyecektir (Karakaya, 2020, s. 78-79).

Ortaçağ’da kendisini daha belirgin olarak gösteren Kilisenin, bilginin tek kaynağı olması, insanın bu anlamda özgürlüğünü kısıtlar. Bu dönemde, insanın bilme arzusu *dini* yasaklarla kısıtlanmıştır. Ancak bir varlık olarak insan, diğer yaratılanlardan farklı olarak “özgürlüğüne mahkumdur”. (Sartre, 2015, s. 34) Akıl artık bilme arayışını vahiy ile kısıtlamamalıdır. Çünkü bu durumda insan sadece Tanrı’dan aktardığı varsayılanları bilebilecektir. Bu anlamda bilimsel çalışmalar gereksiz olacak ve insanın kendini geliştirerek kültürel faaliyetlerde bulunmasını imkansız kılacaktır: Bireyin

kendini geliştirip aşarak transa (*transcendence*) geçememesi onun gerilemesine sebep olacak ve Nietzsche'nin deyimi ile "son insan"a dönüşecektir.

Ortodoks argümanlar özellikle Augustinus'un düşüncelerinde belirginleşmektedir. Augustinus, zaman kavramı ile ilgili rasyonel bir açıklama arayışındayken bile şöyle der: "Soruşturuyorum, kesin bir şey söylemiyorum, ey Tanrım, yanımda ol ve beni yönlendir." (Augustinus, 2010, XVII)

Ortaçağ düşüncesinde genel itibariyle tanrının belirlenimlerinin olduğu ve tanrının seçenek olarak sunduğu oldukça kısıtlı şıkların insanlar tarafından seçilebileceğine vurgu yapılır. Böyle bir düşünsel ortamda yeni fikirlerin filizlenmesi zordur. Nitekim bilimsel araştırmaların başladığı ve insanın aklını kullanma cesareti gösterdiği modern süreçte, farklı fikirler özgürce dile getirilmiş, bu durum felsefenin yanı sıra diğer insani disiplinlerin ilerlemesine olanak sağlamıştır.

Kilisenin evrende olup bitenleri açıklayamaması dönüşümü kaçınılmaz kılmıştır. Bu anlamda Kilise, insanın üst insana doğru giden bir perspektife sahip olmasına neden olmuştur. Kilisenin dayandığı vahiy ile akıl arasındaki ilişki şöyle açıklanabilir:

Augustinus'tan sonra, vahiy karşısında akla özerklik kazandıracak bir epistemoloji ortaya koyan Aquinas, insanın eylemine de bir özerklik kazandırma yolunda önemli bir adım atar. Ancak tanrının belirlenimini temel almayı sürdüren Thomas da belirlenim karşısında özerk bir eylem anlayışını tanımayacaktır. Çünkü akla verdiği özerklik statüsü, en fazla aklın vahiy ile çelişemeyeceği düşüncesini içerir. Yani akıl, epistemolojik bir statü kazansa da vahiy ile ilişkisini sürdürür (Karakaya, 2020, s. 79).

Aquinas aklın işlevini ön plana almaya çalışsa da mevcut düşünce ortamı onu sınırlandırmıştır. Akıl ancak inancı temellendirir ve buyrukları güçlendirmek için kullanılır. Çünkü nedensiz neden olan Tanrı evrenin ilk yaratıcısıdır. Ve insan kendi nedeni olamayacağına göre belli bir düzen ilişkisine tabi olması lazım gelmektedir. Belli kırılma noktalarının yaşanmasına neden olan bu fikirler kendisinden sonra gelen bakış açılarına dayanaklar sunmaktadır.

Ortaçağ boyunca Thomas Aquinas'ın çabalarına rağmen aklın inancı temellendirme rolüyle sınırlandırılması ve bilginin inanç eksenli vahiy kaynaklı olması, bilme arzusunun dini yasaklarla kısıtlanmasına yol açmıştır. Ancak Kilisenin evrende olup bitenleri açıklayamada yetersiz kalması, insanın kendini geliştirerek kültürel faaliyetlerde bulunmasını engelleyen bu dogmatik anlayışta bir dönüşümü kaçınılmaz kılmıştır. Bu kırılma noktaları, bireyin öznel yargılarının merkeze alındığı,

antroposentrizmin/hümanizmin önünü açan ve maddeci-akılcı bir dünyanın oluşumunu sağlayan Modern düşünce tarihinin zeminini hazırlamıştır.

İnsanın kendisini temaşa eden edilgen bir varlık olmaktan çıkarıp etken konuma geçmesinde önemli bir rol oynayan bu bilimsel ilerlemeler, insanın eksikliğini giderme arzusundan kaynaklansa da bireyi evrenin merkezinde konumlandırmasına sebep olmuştur. Bu süreç, hümanizmin radikalleşmesi olarak okunan ve deneysel bilime ve eleştirel akla atıfta bulunan transhümanizm aşamasına geçişi mümkün kılmış ve insanın kendi sınırlarını aşabileceği teknik bir değerler dizisi olarak ortaya çıkmıştır. Böylece, insanın ölümsüzlüğü hedefleyen dönüşüm (transmutasyon) arayışı, artık teolojik bir kabullenme veya mitolojik bir arayış olmaktan çıkarak, modern teknik paradigma aracılığıyla materyalist bir alana işaret etmiştir.

Transhümanizmin kökenlerine dair yapılan tarihçede kökleri Mezopotamya'ya kadar inen ve temelinde ölümsüzlük barındıran simya çalışmalarını görmek mümkündür. "Temelinde transmutasyon (dönüşüm) kavramı yer alan simya bilgisinde, metal ve daha başka maddelerin fiziki ve kimyasal değişimlerinin yanı sıra hastalıktan sağlığa geçiş de bir dönüşüm olarak kabul edilir." (Babaoğlu, 1997, 13 Akt. Öndeş, 2024, 2) İnsanı dönüştüren bir varlık olarak gören simya çalışmalarında kullanılan ve "yaşam iksiri" olarak anılan sıvının insanı ölümsüzleştirdiği ve sonsuzlaştırdığı vurgusu yapılır. Bu anlamda maddelerin dönüşmesi olarak da tasvir edilen bu inanç günümüzdeki maddeci anlayış ile ilişkilendirilebilir. Yalnızca bir inanç olarak kalmayan ve NBIC teknolojisini kullanan transhümanizm, sıkı bir materyalizme işaret eder.

İnsan aklına duyulan güvenin artması sonucu insanlar arası etkileşimlerin arttığı görülebilmektedir. Bu etkileşimlerin yoğun olarak yaşandığı alanlardan birisi bilimsel faaliyetlerdir. Bilimin gelişmesi, insanın özgürlük alanını da etkilemektedir. Özellikle fizik bilimindeki gelişmelere Kopernik'in çalışmaları örnek verilebilir. Kopernik ile gelen güneş merkezli sistem bir kırılma noktası hatta dönüm noktasıdır. Evrenin merkezinde dünyanın değil aksine güneşin olması, bir anlamda akıl ve bilimin merkeze alınması olarak okunabilir. Hareket merkezinin güneş olması insanın aslında kendi yerini ve konumunu da tespit etmesi anlamında bir dönüm noktasıdır. İnsanın aklını kullanarak geliştirdiği aletler ile yaptığı yeni keşifler, insanın bu dünyada edilgen olmaktan çıkıp etken olmasında önemli bir rol oynamıştır. Rönesans, Reform ve Aydınlanma çağı olarak adlandırılan bu süreci Ahmet Dağ şöyle açıklar:

Bacon, Descartes, Kepler, Newton, Galileo gibi 17.yy filozof- bilim adamları, teosentrizmin geriletilip antroposantrizmin/hümanizmin önünü açıldığı bir dönemde maddeci-akılcı bir dünyanın oluşumunu sağlamışlardır. Bu düzlemde insan, hümanizmin varlığıyla yetinmemiş, hümanizmi daha da radikalleştirme sürecini yani transhümanizm sürecini yaşamakta ve yaşatmaktadır. (Dağ, 2017, s. 51)

Paradigmalar filozofları ve bilim insanlarını etkilemektedir. 17. yy sonrası hakim paradigma aydınlanan bireyin artık engel tanımadığı ve evreni kendisine göre dizayn ettiği bir anlayışı taşımaktadır. Bu dönemde, doğaya hükmedilen, evreni kendi ihtiyaçlarına göre anlamlandıran bir ilerleme fikri ön plana çıkmaktadır. Böylece kendisi için önceden belirlenmiş sınırları aşabilen ve dünyaya yeni sınırlar çizebilen insanın teknolojik bir değerler dizisi olan transhümanizm aşamasına geçmesine olanak sağlanmıştır.

Böylelikle metaforik anlamda insan, artık temaşa eden değil de temaşa ettiren olarak konumlanmaktadır. Bunun sonucu olarak insanın belli bir gelişim içinde sürekli kendisini yenilediği adeta üst insana doğru evirildiği bir alana girdiği görülmektedir. Transa geçebileceğini anlayan birey akıl önündeki engelleri kaldırmıştır. Böylece kilisenin itibarının düşmesi beraberinde insanın yükselmesine olanak sağlamıştır. Son kertede, coğrafi Keşifler ile insanlar, aklın sınırlarını aşmaya ve dünyayı yeniden farklı biçimlerde anlamlandırma çabalarına girişmiştir (Dağ, 2022, s.20).

Bilimin öne çıktığı, Ortaçağ hegemonyasının geri planda kaldığı bu süreçle birlikte engellerin olmadığı ve tüm çalışmaların insana ve insanın refahına hizmet ettiği yeni bir dünya anlayışına doğru evrilmiştir. Dolayısıyla insan ve insanın değerine ilişkin hümanizm yani insancılık kavramı ortaya çıkmıştır. İnsana olan güven ve değer arttığı bir ekole dönüşen bu süreçte dünyanın da değerinin bilinmesi gerekmektedir. İnsanlar yeni gelecek tasarımları planlamaktadırlar. Ütopya olarak ortaya atılan bu tasarımlarda ele alınan konular genel olarak insanın gelecek tasavvurları ile ilgili olan fikirlerdir.

“Bilgi güçtür” diyen Francis Bacon’dan ilham alarak insan, artık “yeni insana” doğru bir serüvene girecektir. İnsan, modern felsefenin doğrudan ya da dolaylı olarak merkezine yerleştirdiği en temel figürlerden biridir. Bu yerleşim, özellikle Descartes’in *cogito* kavramıyla başlamış, Kant’ın ahlak yasasının taşıyıcısı olarak belirlediği rasyonel bireyle devam etmiştir. İnsan hem bilmenin hem de değerlendirmenin öznesi haline gelmiş; dünya onun aklıyla anlaşılır, onun yasalarıyla düzenlenir, onun eylemiyle anlam kazanır hale getirilmiştir. Ancak bu özne, aynı zamanda özcü bir kabule dayanır: değişmeyen, evrensel, sabit bir “insan doğası”. Bu anlayış, Aydınlanma düşüncesiyle birlikte ilerlemeci bir insan tasavvurunu da beraberinde getirmiştir. İnsan, tarihin

evrimsel akışı içinde akla, özgürlüğe ve ilerlemeye doğru yönelen bir varlık olarak kurgulanmıştır. Fakat bu rasyonel özne modeli, tüm evrenselliği iddiasına rağmen insanın içsel gerilimlerini, tarihsel kırılmalarını ve varoluşsal çatışmalarını yeterince hesaba katmamıştır. İşte Nietzsche'nin düşüncesi, bu yerleşik çerçeveye yöneltilmiş radikal bir eleştiri olarak ortaya çıkmaktadır (Ansell and Pearson, 2018, s.45).

Nietzsche, insanı sabit bir özle tanımlayan tüm metafizik sistemleri sorgularken, insanı henüz tamamlanmamış, oluş halindeki bir varlık olarak kavrar. Bu bakış, insanı mevcut durumuyla yetinmeyen, aksine kendi sınırlarını aşmayı görev bilen bir varoluş tarzına yönlendirir. Onun meşhur ifadesiyle, “insan, aşılması gereken bir şeydir.” Bu aşma fikri, Nietzsche felsefesinin en güçlü ve en yaratıcı damarlarından birini oluşturur. Ancak bu fikir, sadece bireysel düzeyde etik bir öz disiplin çağrısı değildir. Aynı zamanda modernliğin özne tasarımıyla, ahlak anlayışıyla ve bilgi kuramlarıyla köklü bir hesaplaşmadır (Çelik, 2022, s. 21).

Sonuç olarak günümüze kadar gelen süreçlerle beraber teknolojinin geldiği en son noktanın, insana dair ne söylediği ve insanı nereye konumlandıracağı fikridir. Üst insanı yaratma gayesi taşıyan bir teknik ilerleme, insanı robotlaştırıp onun özünü ortadan kaldırabilir. Genom teknolojisi kullanılarak kimliksiz bir insan oluşturma ve aidiyet duygusundan yoksun olan bir ırk tasarımı da mevcuttur. Ölüme bile müdahalelerin olabileceği bu tasarımda yapay zeka da kullanılacaktır. Bu tartışmalardan sonra ölümün yeni tanımları olacaktır. Yeryüzü cennetini yaratma iddiasında olan bireyin “Tanrı’yı Oynama” fikrinin artık ütöpik anlamından uzaklaşıp gerçeğe dönüşme olanağını taşımaktadır. Artık insanı aşan ve başkalaşım geçirecek bir paradigma olan transhümanizm safhasına getirecektir. Aydınlanma ve Rönesans ile ilişkili olan bu açıklamalar Ahmet Dağ'ın, İnsansız Dünya Transhümanizm adlı kitabında daha belirgin olarak görülmektedir.

Bu hareket; Rönesans ve Aydınlanma gibi kiliseden kopması bağlamında laik-dünyevi bir harekettir. Doğal dünya ve insanın konumunu, vahyi ve dini otoriteden daha çok deneysel bilime ve eleştirel akla atıfla vurgulayan transhümanizm, köklerini rasyonel hümanizmde bulur. Tanrının yerine insanı ikame eden bir teşebbüs olan ve insanı teskin edemeyen hümanizm, ileri teknoloji süreciyle kendisini de aşan transhümanizm sürecini doğurmuştur. Rönesans hümanizminin ve Aydınlanmanın akıl, bilim ve ilerleme gibi vecizelerinin/motto devamı sayılabilecek transhümanizm, insan doğasının radikal dönüşümünü arzulamıştır. Akıl hurafenin, bilim büyüünün ve gerçeklik ise illüzyonun yerini aldığı iddiasını taşır. Bilim ve teknoloji vasıtasıyla yeryüzünde cenneti gerçekleştirmek için insan, Tanrı'nın yerini alır. Bu düzlemde insan, hümanizmin

varlığıyla yetinmemiş hümanizmi daha da radikalleştirme sürecini yani transhümanizm sürecini yaşamakta ve yaşatmaktadır. (Dağ, 2022, s. 26).

Günümüzde hâkim paradigma, hümanizmi aşan ve hümanizmin radikalleşmesi olarak kendini her alana hissettirecek transhümanizm kavramına evirilmektedir. Transhüman ise yakın dönemde NBIC teknolojisi ile bir üst noktaya evrilecektir. Teknolojinin hayali olan boyutlarının, gün geçtikçe gerçekleşmesine her geçen gün biraz daha yaklaşmaktayız. “Yapay zeka, Homo sapiens’ten robo sapiense geçişini sağlayan unsur olma yolundadır.” (Dağ, 2022, s. 18) Modern bilimde insanın merak ve bilme isteğiyle hayatın her alanında değişimi ve dönüşümü yaşayabilecek bir seviyeye gelebildiğini görülmüştür. Harari, bu durumu şöyle ifade eder:

Modern kültür, hala bilinmeyen pek çok şey olduğunu itiraf edip cehaleti kabul ederek, bilimsel keşiflerin bize yeni imkanlar sunabileceğiyle paralel olarak geliştiğinde, insanlar gerçek bir ilerlemenin olabileceği konusunda düşünmeye başladılar. Bilim çözülemez kabul edilen sorunları birbiri ardına çözmeye başlayınca, pek çok kişi insanlığın yeni bilgiler arayarak ve bunları uygulayarak her sorunu çözebileceğini düşünmeye başladı. Fakirlik, savaşlar, kıtlık, yaşlılık ve ölüm insanlığın kaderi değildi, sadece cehaletimizin ürünleriydi. (Harari, 2015, s. 263)

Bu döneme ikincil zihinsel devrim diyen Harari’ye göre artık geriye dönüş yoktur, insanlık bilim sayesinde ilerleme kaydedebilecektir. Bu süreç *posthümana* dönüşecek olan transhümanizmin kendisidir.

Özetle bu çalışma, Nietzsche’nin Üst İnsan kavramı ile çağdaş transhümanist insan tasavvurunu karşılaştırmalı olarak ele alarak, bu iki yaklaşım arasındaki benzerlik ve ayrışma noktalarını felsefi düzlemde tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın, metodoloji, kapsam, veri toplama yöntemi, veri analizi ve geçerliliği ise şöyle açıklanabilir:

Metodoloji

Bu çalışma, felsefi hermenötik yaklaşımı temel alınarak yürütülmüştür. Bu yaklaşım, olguları sorgulamayı ve kavramsal çözümlemeler yapmayı amaçlayan yorumlayıcı bir bakış açısına dayanır. Araştırma, betimleyici analizle sınırlı kalmayıp, felsefi değerlendirme gereği belirli noktalarda normatif çözümlemeler de içermektedir.

Çalışmada, Nietzsche’nin “Üst İnsan” kavramının felsefi içeriği ile modern transhümanizm akımının temel düşünsel dinamikleri karşılaştırmalı olarak

incelenmiştir. Araştırmanın daha iyi anlaşılması için insanın kendisini aşma düşüncesi, konunun kavramsal kökenlerini göstermek amacıyla seçilmiş bir tarihsel arka plan sunulmuştur. Özellikle simya bilgisinden bahsedilmiş olup konunun daha iyi anlaşılması için çağdaş düşünürlerin de olaylara bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Bu yöntem hem tarihsel hem de kavramsal bağlamda iki düşünsel yapının felsefi arka planını analiz etmeye imkan tanımaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın temel amacı, Nietzsche'nin "*Übermensch* (Üst İnsan)" kavramının, çağdaş transhümanist düşünceyle hangi yönlerden benzerlik ve ayrışma gösterdiğini ortaya koymaktır. Üst insan kavramıyla transhümanizmin ele aldığı başta "ölümsüz olma" kavramıyla ve bu iki perspektif arasında daha çok farklılıkların olduğunu ortaya çıkartmaktır. Çalışma kapsamında, Nietzsche'nin temel eserleri (özellikle *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, *İyinin ve Kötünün Ötesinde* ve *Ahlakın Soykütüğü Üzerine*) ile bu alanda yazılan kitaplar, makaleler ve tezlerden faydalanılmıştır. Çağdaş transhümanizm literatüründe öne çıkan birçok yazarın metinleri incelenmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma verileri, literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Bu kapsamda, felsefe, etik, teknoloji ve insan doğası üzerine yazılmış yerli ve yabancı akademik kitaplar, hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler, bildiriler ve güvenilir çevrim içi bilimsel kaynaklar incelenmiştir. Literatür taraması, 1971–2025 yılları arasında yayımlanan çalışmalarla sınırlanmış, ayrıca Nietzsche'nin özgün metinlerine başvurularak tarihsel bağlam korunmuştur.

Veri Analizi

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi sürecinde, öncelikle literatürde yer alan temel kavramlar kodlanmış, daha sonra bu kavramlar tematik başlıklar altında sınıflandırılmıştır. "İnsanın aşılması", "transhümanizm", "Homo sapiens-Robo sapiens", "bengi dönüş", "irade", "güç", "teknolojik dönüşüm", "etik sınırlar" ve "üst insan transhüman paralelliği" gibi ana temalar oluşturulmuştur. Bu analiz, felsefi metinlerin karşılaştırmalı biçimde yorumlanmasıyla desteklenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda olduğu gibi, bu çalışmada da inandırıcılık ve tutarlılık ilkeleri gözetilmiştir. Kullanılan kaynakların akademik güvenilirliği, yayımlandıkları dergilerin hakemli yapısı ve yazarların felsefe alanındaki yetkinliği esas alınmıştır. Bulgular, farklı kaynaklarda geçen kavramların karşılaştırılmasıyla doğrulanmış, tek bir bakış açısına indirgenmeden çoklu perspektiflerle değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YENİ PARADİGMA OLARAK TRANSHÜMANİZM

İnsanın doğa ile mücadelesi onun varlığı ile eşzamanlıdır. Rönesans, reform ve coğrafi keşiflerle birlikte bu mücadele yeni bir boyuta evrilmiştir. Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte insan artık yeni bir gücü elinde bulundurmakta ve bu yönüyle eski anlayışın karşısında durmaktadır. Bu gelişmenin başlangıcı “Bilgi güçtür” diyen Bacon’a atfedilebilir. Böylece insan artık doğanın bir parçası olmaktan çıkıp ondaki bilgileri kendi amacına yönelik işler için dönüştürmekte beis görmemektedir. Bu “yeni” insan bu süreçlerle kendisini bir üst insana nasıl evirme arayışındadır. İnsanın kendisini tam anlamıyla tanımlayamaması, varlığını anlamlandırma girişimi doğadaki diğer nesnelere göre bir eksiklikler. Bu eksiklik, insanın kendisinin ve amacının ne olduğunu kendisi ile temellendirememesinden kaynaklandığından, sorular geçerliliklerini korumaktadır. Nietzsche, insanın kendisini aşmak için gereken güç istencini içinde barındırdığını hatırlatmaktadır. (Nietzsche, Güç İstenci, s. 550, Akt. Soysal, 2007, s.14)

Hümanizm kavramının yani insana olan güven ve saygının artması karşısında insan, artık doğaya müdahale edebilir pozisyonuna gelmiştir İnsan, doğayı iyi tanıyan bir varlık olarak ona egemen olan ve evreni kendi istediği gibi değiştirebilen bir canlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 21.yüzyılda insanın artık kendisini de bir üst pozisyona kavuşturan transhümanizm kavramı öne çıkmaktadır (Çelik, 2022, s.62).

Terim olarak ilk defa J. Huxley (New Bottles for New Wine-1957, s.13.) tarafından kullanılan transhümanizmin ilk temsilcileri; J. Huxley, J. B. S Haldane ve J. D. Bernal’dır. Daha sonraki temsilcileri arasında R. Kurzweil, N. Bostrom, Max More, David Pearce Jürgen Habermas, Francis Fukuyama, James Hughes, Peter Sloterdijk gösterilebilir. Transhümanizmin temel savı şu şekilde dile getirilebilir:

Transhümanistler, süper uzun bir ömür, süper zeka ve süper mutluluk dünyası yaratmaya çalışıyorlar (bir “3S” medeniyeti). İnsanlar ve diğer hayvanların aksine transhumanlar ihtiyarlayarak çökmeyecek ve ölmeyecek: Yaşlanmanın verdiği korkunç hastalık tedavi edilecek ve iyileştirilecek. İnsanın bilişsel sınırları aşılabılır. Yapay zekanın çok hızlı gelişmesiyle insan genomunun baştan yazılması, tamamı süper zekalardan oluşan bir toplum spektrumu yaratacak. (Pearce, 2017, s.199-200).

Burada Pearce, hümanizmin aşılmasını gerektiren bu yeni teknolojik paradigmanın, insan türünün eksik (kusurlu) bir varlık olduğuna işaret ettiğini ileri sürmektedir. Transhümanizm, insanın mevcut sınırlarının aşılması gerekliliği öncülünden hareketle, “3S medeniyeti” olarak tanımlanan süper uzun ömür, süper zeka ve süper mutluluk hedeflerini benimser. Bu doğrultuda, bilişsel sınırların aşılması ve yaşlanmanın tedavi edilmesi gereken korkunç bir hastalık olarak görülmesi amaçlanmaktadır. Tarihsel süreçlerden gelen ölümsüzlük arayışının, artık ütöpik bir tahayyül olmaktan çıkıp gerçeğe dönüşebilecek bir teknik imkan olduğu vurgulanmaktadır. Çağımızın teknik ilerlemeleri bağlamında insan yaşam süresinin arttığı görülmekte ve eski inanışlardaki sonsuz yaşam düşüncesi transhümanistler tarafından da aktif olarak kullanılmaktadır. Netice itibarıyla, transhümanistler, insanlığın hayalini kurduğu bu bir sonraki evrimsel aşamaya geçişin önünde herhangi bir epistemolojik veya teknik engel bulunmadığını savunmaktadırlar. (Ağın, 2022, s. 37).

1.1. Transhümanizm

Transhümanizm, Aydınlanma’dan sonra, “ikinci bilişsel devrim” olarak nitelenebilecek hümanizmin radikalleşmesi veyahut insanın biyolojik sınırlarının teknik müdahaleler yoluyla dönüştürülmesini hedefleyen bir süreçtir. Posthüman olarak da adlandırılabilen bu aşama bedenlerin kısmen olmadığı, tamamen robotik hale gelmiş varlıkların oluşturduğu bir alandır. Bu perspektiften bakılacak olursa transhümanizm, yapay zekanın kullanıldığı süper bir toplum hayalinin adıdır. Yaratımların olduğu bu yeni teknolojik inanç ile insan bir anlamda Tanrısal yetkileri teknik araçlarla ikame etmeye yönelmiştir. Bu uğurda Prometheus olma isteklerinin önündeki engelleri kaldırmaya çalışacak ya da Gılgamış gibi ölümsüzlük iksirini bulma yoluna girecektir.

Teknolojinin getirdiği yeni yaşam biçimi beraberinde birçok tartışmayı da getirecektir. Bu kavramsal tartışmalara ancak felsefe açısından ele alınabilir. Bu durum

felsefeye olan ihtiyacı göstermektedir. Sorun, kavramsal tartışmaların yanı sıra diğer yönleriyle de karşımızda durmaktadır.

Nick Bostrom ve Pearce gibi filozofların öncülük ettiği ve binlerce üyesinin olduğu Transhümanizm Derneği kurulmuştur. 1990'larda kurulan bu derneğin ismi: *'Dünya transhümanist Derneği-WTA'* olmuştur ve amaçları şunlardır:

Yaşlanmanın, bilişsel kusurların, gönülsüzce acı çekmenin ve dünya gezegenine kapatılmamızın üstesinden gelerek insanın potansiyelini genişletme imkanının düşünülmesi (...) İnsanlık durumunun yükseltilmesi: Daha insancıl bir insanlık için savunuculuk yapmak. Fırsat ve risk arasında denge bulmak, dünya sorunlarına çözümler aramak. Daha iyi, daha faydalı bir gelecek için bilim ve teknolojiyi ilerletmek. (<https://www.humanityplus.org/>, 2016)

Transhümanizmin potansiyel hedefleri, bireyin mevcut biyolojik kısıtlılıklarını aşması, sibernetik organizmalara (robotlaşma) dönüşmesi ve nihayetinde süper uzun ömür ile ölümsüzlüğe erişimi olarak tanımlanmaktadır. "İkinci aydınlanma" olarak adlandırılabilen günümüzdeki teknik paradigmada transhümanizm, yaşamın her alanına sirayet etmektedir. Bu çalışmalar, robotik ve sibernetik bedenlerle donatılmış insan biçimlerinin ortaya çıkmasını olası bir gelecek senaryosu olarak gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, teknik etkinlikler ve insanın yeniliğe olan inancının artmasıyla popülerliğini yükseltme eğilimindedir. Bu süreçte ilişkin olarak Ahmet Dağ, transhümanizmi, teknik-sanayi-teknoloji süreçlerinin devamı ve toplamı olan siber-teknolojikleşmenin adı olarak tanımlar; bu hareket, insanı nöro-biyo/fizyolojik ve genomik çalışmalarla biyolojik yapıdan biyoteknolojiye evrilmektedir:

Teknik-sanayi-teknoloji süreçlerini yaşayan insanlık, bu süreçlerin devamı ve toplamı olan siber-teknolojikleşmeyi yaşamaktadır. İçinde yapay zeka (YZ) uygulamaları ve otomasyon çalışmalarını barındıran bu sürecin adı transhümanizmdir. Darvinci evrimcilik, evrimci biyoloji ve psikolojiden beslenen ikinci bir aydınlanma türü olarak kabul edilen transhümanizm, insanı yalnızca nöro-biyo/fizyolojik ve genomik çalışmalarla biyolojik'ten biyoteknoloji'ye evriltmekte kalmayan, insanın içinde yaşadığı çevreyi de dönüştüren bir harekettir. (Dağ, 2020, s. 9)

İnsan, çevresini ve dolayısıyla kendisini dönüştürmektedir. Bilme arzusunun peşinde insan, insansı robotlar üretebilecek bilgi düzeyine erişmiştir. Bu üretimin, insan için faydalı olup olmayacağı sorunu karşımızdadır. Transhümanist bakış açısında, insanın amacı teknolojik ilerlemeler ile ölüme meydan okumaktır. Ölüm karşısında aciz durumda olan insan, bu sorunu, yeni bir dünya anlayışıyla aşmaya çalışmaktadır.

Transhümanist düşüncede ölümsüz olma arzusu vardır. Ölümsüz olma, ölümsüzlük iksiri ve ölümsüz mitolojik tanrılar ilk çağlardan beri bilinegelmektedir.

İnsanların tanrısal güçlere sahip olma isteğine örnek olarak Gılgamış destanı gösterilebilir. Simya bilgisinden bilinen *felsefe taşı* veya *yaşam iksirini* de örnek verilebilir. Tanrı olmaya ya da Tanrıyı oynamaya da örnek olarak mitolojideki Prometheus da gösterilebilir. Adeta “Promethan bir transhümanist” (Yeşilkaya, 2023, s. 46) yaklaşım sergilemeye çalışan günümüz teknolojileri, insanın ölüm sorularına daha net bir yaklaşım sergilemeye çalışmaktadır.

Tanrılaşma anlamında kullanılan ölümsüzlük, artık insanlığın temel amacı olmuştur. Ancak bu amaçla hayatımıza eklenen yeni kavramların özellikle din boyutu ön planda olmak üzere biyoetik gibi tüm alanlarda tartışılması gerekmektedir. Çünkü bu teknolojinin insanlığa olumlu ve olumsuz etkileri yeterince tartışılmalıdır. Nitekim,

Bu teknolojilerle birlikte, insanın doğasını, hatta belki de insan olmanın anlamını yeniden şekillendirme potansiyelimiz ortaya çıkıyor. Daha birçok alanda yaşanan gelişmeler, insanlığı bilinmeyen bir geleceğe, tanrısal bir oyunun parçası olma olasılığına sürüklemektedir. Ancak bu oyun ne kadar masum ve hangi sınırlar içerisinde oynanmalıdır? (Yeşilkaya, 2023, s. 14)

İnsanın kendini bilmesi ve yeni süreçlere hazırlıklı olmasının da yolu felsefe kültürünü özümsemesidir. Ancak bu süreçte cevaplanması gereken temel sorular şunlardır: Yeni süreç dünya barışına katkı sağlayacak mıdır?, İnsanlık yapay cennetini mi yaratmaya çalışıyor? ve Yapay bedenler ve protez beyinler ölümsüzlük için çözüm müdür?

Tarih boyunca insanın “ölmeme arzusu” taşıdığı daha önce de dile getirilmişti. Ancak bu arzunun gerçekleşme olanağı, günümüz teknolojisi aracılığıyla artmaktadır. “Ölüm korkusunu, ölümü aşp ölümsüzlüğe sahip olma ve insanüstü varlıklar olma düşünceleri günümüzde transhümanistlerin istedikleri şeydir.” (Sedeeq, 2019, s. 32) Daha iyi koşulların sağlanması için insanlık yararına evrilebilecek gelişmeleri barındıran bu dönem düşündürücü bazı soruların sorulmasına da yol açmıştır.

Sınırsız bilgi karşısında insanın bu dünyada sınırlı süresi vardır. Bilinebilecek o kadar çok şey varken insanı zora sokan şey ölümdür. Bu anlamda tekniği üreten insanın amaçlarından birinin zihnini makineyle birleştirerek ölümü aşma arzusudur. Bu arzu, sonlu ve sınırlı olan bu evrende kader diye tabir edilen yazgıyı değiştirmek olarak da tanımlanabilir.

Transhümanizm felsefesi, insanın tüm gücünün henüz keşfedilmediği savına dayanır. Ölümün kader olmayabileceği görüşü, bilim insanlarının teknolojiyi bu amaç için kullanmalarına yol açmaktadır. İnsanın ölüme giderken karşılaştığı süreçlerin bilinmesi ve ölen hücreler için kök hücre çalışmaları yapılması söz konusudur. Beynin ve vücudun hasarlı ve onarılamaz denilen parçaların bilim sayesinde onarılması ya da yapay olarak klonlanması çalışmaları da bu minvalde değerlendirilebilir.

1.2. Teknoloji ve Transhümanizm İlişkisi

Teknoloji ve bilimin hizmetinde gelişen transhümanizm kavramı, son yıllarda hayatın hemen her alanında kendisini göstermeye başlamıştır. İnsanlığı adeta yeni bir evreye taşıyan bu siber-teknolojik yeniliklerin askeri, siyasi, ekonomik, dini ve kültürel boyutları da bulunmaktadır.

Tıp alanında öne çıkan “kriyonik ölüm” kavramı, soğuk ölüm ya da belirli koşullar altında vücudun dondurulması anlamına gelmektedir. Bu uygulamaların 1970’li yıllardan itibaren var olduğu ve bu işlemleri gerçekleştiren birçok merkezin bulunduğu bilinmektedir. Dikkat çekici olan nokta ise, bu şekilde dondurulan bedenlerin yeniden yaşama dönebileceği fikridir. Ölümsüzlük arayışı ya da “yaşam iksiri” beklentisi, birçok çalışmayı hızlandırmış ve bu çalışmalar genel olarak transhümanizm başlığı altında toplanmıştır. Bu araştırmaların önemli bir boyutu da klonlamadır. Dünyanın ilk biyoteknik insanı olarak tanıtılan Bertolt Meyer’in The Incredible Bionic Man adlı çalışması, Meyer’in kendi suretinde tasarladığı ancak tamamen protezlerden oluşan, insana benzeyen fakat insan olmayan bir varlık olarak tasvir edilmiştir.

Transhümanizm fikri sinemada farklı biçimlerde gösterime sunulmuştur. 1997’de gösterime koyulan GATTACA (1997) filmi transhümanizm fikrine örnek olarak gösterilebilir. Bu filmin yayınlanmasından bir yıl önce, kök hücre kullanılarak laboratuvar ortamında üretilen “Dolly” isimli koyun, klonlamanın doğal yollarla değil tamamen yapay koşullarda gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur. Transhümanizm ile klonlama arasındaki ilişki dikkate alındığında, klonlama işlemi “doğal olmayan” bir durum olarak nitelendirilebilir. Zira teknoloji aracılığıyla üretilen canlıların ortaya çıkışı ancak böyle bir bağlamda mümkün olabilir (Öztürk, 2019, s. 109).

Burada üzerinde durulması gereken temel mesele klonlama ile yeni bir yaratımın ortaya çıkıp çıkmadığı sorunudur. Bu durumun beraberinde yeni tartışmalara yol

açacağı açıktır; özellikle inanç ve etik alanlarında yeni kavramların gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Yapay zekanın taşıyıcısı olduğu bu teknolojilerin beden-ruh ilişkisi ve etik sorunlar doğurması nedeniyle sürece son derece hassas yaklaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda teologların dikkat etmesi gereken bir alanı işaret eden Göçer, sapiensten süper sapiense geçiş sürecinde sorulması gereken bazı soruları şöyle sıralamaktadır:

Transhümanistlerin bu noktada yaratmak istediği üst insanın her yönüyle mükemmel olacak olması onun ahlaki noktada da mükemmel bir varlık olmasını beraberinde getirecek midir? İnsan hastalanmayan, yaşlanmayan veya yaralanmayan, yaralansa dahi hemen bu yarası onarılan bir varlık olsa dahi bu durumda ahlakiliğini yitirmiş olan bir insan, insanlık adına daha tehlikeli bir durum arz etmeyecek midir? Transhümanizmin “*süperhumanı*” ahlaki açıdan dizginleyecek mekanizma ne olacak? (Göçer, 2025, s.22).

İnsanın daha önce böylesi bir süreci deneyimlememiş olması, bu alanda çeşitli çekincelerin doğmasını doğal kılmaktadır. Felsefe kültürü açısından ise bu soruların varlığı olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Nihayetinde mesele, insanın irade ve etik bağlamında bu süreci nasıl anlamlandırdığı ve kendisini nerede konumlandığı ile ilgilidir. Üst insana giden bir yol olarak görülen bu süreçte, insanın Nietzsche’nin öngördüğü “üst insan”a mı yoksa transhümanizmin öngördüğü “teknolojik insan”a mı evrileceği sorusu büyük önem taşımaktadır.

1.3. Transhümanizmde İnsan

Transhümanizm, Oxford sözlüğünde “insan ırkının, özellikle bilim ve teknolojiyle mevcut sınırlamalarının ötesinde gelişebileceğine duyulan inanç”, Cambridge sözlüğünde ise “bilim ve teknolojinin, insanların şu anda fiziksel ve zihinsel olarak mümkün olanın ötesinde gelişmesine yardımcı olabileceği teorisi” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlarda ortak nokta; insanın değerli olduğu, ölüm başta olmak üzere karşısına çıkan engelleri aşabileceği ve teknoloji yardımıyla yaşam kalitesini artırabileceği vurgusudur (Öndeş, 2024, s. 3).

Geleneksel dinlerde de benzer bir yaklaşım görülmektedir. Bazı dinlerde insan, eksik bir varlık olarak kabul edilir ve onun kendini geliştirmesi gerektiği vurgulanır. Hristiyanlık inancına göre insan günahkardır ve arınmalıdır. Dolayısıyla birçok inanç sistemi, Nietzsche’nin felsefesi ve transhümanizmdeki temel kavramlarla örtüşen içerikler taşır. Ancak bu sürecin etik açıdan doğru işletilmesi ve maneviyatın zarar görmemesi için tartışmaların dikkatle yürütülmesi gerekir (Aytepe, 2025, s. 391).

İnsanın genomunu düzenlemek, onarmak ya da değiştirmek için kullanılan CRISPR/Cas9 teknolojisi (DNA’da ameliyat yapabilen teknoloji) doğrudan DNA’ya müdahale imkanı sunmaktadır. Bu yöntem heyecan verici olmakla birlikte kaygı da uyandırmaktadır. Dolayısıyla bu alanında ortaya çıkabilecek sorunların tüm yönleriyle ele alınması ve dikkatle değerlendirilmesi gerekir. Nitekim “İnsanlığın faydasına olabileceği aşık olmakla beraber bu tekniklerin sonuçlarının da beraberinde etik tartışmalar doğurduğu da açıktır” (Sedeeq, 2019, s. 36). Benzer kaygılar yapay zeka için de geçerlidir:

Yapay zekanın gelecekte dünyaya yayılarak insanın ölümsüzlüğü bulacağına ve yaşamın mükemmel yapıya ulaşacağına dair söylemler, aynı zamanda bir düzensizliği ve kaosu beraberinde getirecek; antropolojik ve kozmik sorunlara bağlı olarak etik, teolojik, metafizik, sosyal, hukuki ve kültürel problemleri art arda getirerek insan yaşamının ve dünyadaki düzenin tehlikeli bir boyut almasına neden olabilecektir. Yenidünya algısıyla süper zekaların çoğalması, insan yaşamındaki tüm olumsuzlukların giderilmesi, yaşlanmanın durdurulması ve ölümsüzlüğün keşfi, Tanrı inancının yok olmasıyla birlikte insanın tanrılaşmasına yol açacaktır. Bu ise insanlık için oldukça tehlikeli bir zemine taşıyacağı kaçınılmaz bir gerçektir (Kurnaz, 2025, s. 9).

Kurnaz’ın uyarılarını ve bilimin insanlık için kullanılmasının önemini Çomaklı ise şu şekilde dile getirmiştir: “Davranışı modelleyenler, diğer toplumlar üzerinde kendi kültürlerinin etkilerini en üst düzeye çıkarabileceklerdir. Teknolojiyi bu kapsamda yönetemeyenler, onun etkisi ile yönetenlerin istediklerini yapmak durumunda kalacaklardır.” (Çomaklı, 2022, s. 8-9).

Transhümanizmde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, Nietzsche’nin düşüncesinden farklı olarak, üst insana geçiş sürecinin herkes için aynı olmayabileceğidir. İnsanların teknolojik imkanlara erişimi eşit değildir; büyük sermaye gerektiren gelişmelere herkes ulaşamayabilir. Dolayısıyla bazı teknolojiler yalnızca üst gelir sınıftaki insanlara hitap etmektedir. Bu durumda, Nietzsche’nin Zerdüşt’ünün herkese seslenmesine rağmen, yalnızca azınlığın dönüşümünde etkili olabileceği söylenebilir. Günümüzde genetik müdahaleler veya “sipariş çocuk” uygulamaları da herkese eşit bir hak olarak sunulmamaktadır. İnsanlık bir dönüşüm eşiğindedir; modern bilim her geçen gün yeni gelişmeler kaydetmektedir. Nihai hedef ise transhümandan posthümana geçiştir.

Nietzsche, modern bilimin ve teknolojinin insanı tanrılaştırmaya yönelten posthüman anlayışına itiraz eder. “Tanrı öldü” metaforuna atıfta bulunarak, insanın

ulaşılabileceği son noktanın olmadığını savunur. Ona göre yeni paradigmlar, “son insan”ın önceki insandan daha üstün olduğunu göstermez ve şu değerlendirmeyi yapar:

İlerleme, modern bir düşünce olmaktan ibarettir ki bu, onun yanlış bir düşünce olduğu anlamına gelir. Günümüz Avrupalısı, Rönesans dönemindeki Avrupalıya kıyasla çok düşük bir değere sahiptir; ilerleme denilen şey her zaman yükselme, daha iyiye gitme ve güçlenme anlamına gelmez (Nietzsche, 2022, s. 9).

Nietzsche’ye göre üst insan, dönemsel ve rastlantısal olarak ortaya çıkar; bu durum robotik insanların daha üstün olduğu anlamına gelmez. Sanatsal ve eğitsel bir varoluş benimseyen bireyler, kendi benlikleriyle ilgili bir sancı yaşarlar. İnsansı robotların kaderlerini yaşayamadıkları, dışarıdan müdahaleye bağlı oldukları düşünüldüğünde, transhüman bireyin Nietzsche’nin “güç istenci”ne dayalı üst insanın karşısında olduğu söylenebilir.

Transhümanizmin temsilcilerinden Max More’un insan anlayışı şöyle dile getirilebilir:

İnsanlık, evrim yolunda geçici bir aşamadır. Bizler doğanın gelişimin zirvesi değiliz. Bilinçli bir şekilde kendi sorumluluğumuzu üstlenmenin ve ilerlememizi hızlandırmamızın zamanı geldi. Artık tanrılar yok, inanç yok, çekingen durmak yok. Eski formlarımızı, cehaletimizi, zayıflığımızı, faniliğimizi bir kenara atalım. Gelecek bizindir. (Babuççu, 2022, s. 104).

Eskatolojik açıdan Tanrıların var olmadığı kabul edildiğinde, yeni bir teknolojik inancın yerleşeceği öngörülebilir. Bu görüş ateist ve materyalist bir bakış açısı taşıması bakımından Nietzscheci anlayış ile benzerlik gösterse de yeni bir “Tekno-Tanrı” varsayımı nihilizme uygun değildir. Çünkü “Tanrı öldü” ifadesi yeni bir Tanrı’yı gerektirmez.

Nietzsche felsefesi insanın zayıflıklarının da değerli olabileceğini vurgular. Daha güçlü olmak için sürekli dışsal bir maddeye veya enerjiye bağımlı olmak, onun düşüncesiyle bağdaşmaz. Nietzsche’ye göre yaşamın olağan akışı içinde eksiklikler de anlamlıdır; sanat ise bu varoluşu olumlamanın bir aracıdır.

Teknolojinin kendisini gösterdiği bir başka alan, yapay zekaya dayalı akıllı makinelerin kullanımınıdır. Özellikle bilgisayarlara erişim sağlayan yeni yazılımlar ve bu yazılımlarla oluşturulan sanal ortamların bir gerçeklik haline gelmesi dikkat çekicidir. Oyunlar ve türevleri olan sanal gerçeklik uygulamaları sayesinde insan, artık kendisini yeniden ve dilediği biçimde ifade edebilmektedir. Kendisini baştan yaratan bu varlık,

aynı zamanda yeni edebi ürünler ortaya koymaktadır. Dolayısıyla edebiyat ve sinema alanında da yeni bir dönemin başladığını vurgulamak gerekir (Türten, 2024, s. 400).

Bu bağlamda distopik, gelecekçi ve bilimkurgu türüne giren bazı örnekler verilebilir. 2014 yılında gösterime giren Transcendence filmi, gelecekte ortaya çıkabilecek “artı (plus) insan” sürecini ve bu sürecin doğuracağı yaşam biçimini özetlemektedir. Filmde, insanlığın bir üst boyuta eriştiği ve ölüm sonrasında beynin bir bilgisayara bağlanarak ölümsüzlüğün sağlandığı bir durum işlenmektedir. Ancak bu gelişmelerin, insanlığın değer bakımından bir çöküşe uğrayabileceği uyarısını da içerdiği görülmektedir (Johnston, 2020).

Bilimkurgu yapımlarına örnek olarak Cassandra (Gutsche, 2025) dizisi gösterilebilir. Bu dizi, insan zihninin yapay zeka aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmasıyla ortaya çıkan akıllı bir evi konu edinmektedir. Ancak zamanla aktarılan zihnin ileri teknoloji sayesinde farklı biçimlerde kendisini göstermesi, tehlikeli bir gerilime dönüşmektedir. Benzer şekilde R. Scott’un Blade Runner filmi, W. Gibson’ın Neuromancer adlı romanı ve Andrzej Sapkowski’nin yazdığı The Witcher serisi de bu bağlamda örnek olarak verilebilir. Türkiye’de ise 2007 yılında yayınlanan Elif’in Günlüğü dizisi dikkat çekicidir (Kılıçoğlu, 2007). Bu dizide, bölümlerin sonunda izleyicilerden gelen dönütler sayesinde yeni bir devam süreci oluşturulabilmekteydi; bu da interaktif bir yapının göstergesidir.

Alternatif sanal gelecekler sunan bu tür çalışmaların ilerleyen süreçlerde daha sık karşımıza çıkacağı öngörülebilir. İnsanın “her şeyin ölçüsü” olarak kabul edildiği düşüncesinden hareketle, bireyin hem kendisi hem de dünya için en iyisini yapabileceği ileri sürülebilir. Bu bağlamda insan, teknik ilerlemelere yön veren makinelerdeki dönüşümü avantaja çevirebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NIETZSCHE’DE AŞILMASI GEREKEN VARLIK OLARAK İNSAN

İnsanı aşma düşüncesi hem felsefi hem de teknolojik bağlamda çağımızın en çok tartışılan meselelerinden biri haline gelmiştir. “İnsan nedir ve ne olmalıdır?” sorusu, felsefe tarihinin en temel sorularından biri olarak karşımıza çıkar. İnsanın olması gereken konumun neresi olduğu sorunsalını mitolojiden başlayarak daha önce incelemiş ve bu düşüncenin köklerinin oldukça eskiye dayandığını vurgulamıştık. Günümüzde ise transhümanizmin teknolojik insana bakış açısı değerlendirilirken, özellikle “üst insan” kavramını ortaya koyan Nietzsche ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda “İnsan nedir?” ve “Ne olmalıdır?” soruları hala güncelliğini korumaktadır.

Nietzsche felsefesinde “insan, aşılması gereken bir şeydir” şeklinde formüle edilen düşünce, yüzyılın sonlarına doğru “transhümanizm” başlığı altında farklı bir ideolojik ve pratik çerçeveye bürünmüştür. Her iki yaklaşımda da insanın mevcut sınırlarını sorgulama ve aşma fikri merkezi bir rol oynasa da bu iki paradigma arasında derin felsefi ayrımlar bulunmaktadır.

Nietzsche, insanın kendi içindeki varoluşsal, etik ve estetik potansiyelleri geliştirerek insanın kendisini aşması gerektiğini savunurken; transhümanizm, insanı aşma fikrini genetik mühendislik, yapay zeka, sibernetik uzantılar ve ölümsüzlük teknolojileri üzerinden şekillendirmektedir. Bu fark yalnızca araçsal değil, aynı zamanda insan anlayışının temel felsefi öncüllerini de radikal biçimde ayırmaktadır (More, 2013, s. 14).

2.1. Temel Kavramlar: Üst İnsan, Güç İstenci ve Bengi Dönüş

Nietzsche felsefesinde “üst insan”, “güç istenci” ve “bengi dönüş” kavramları, insanın kültürel ve ahlaki değerlerin yeniden inşası yoluyla dönüşmesini talep ederken;

transhümanizmin posthüman ideali, teknolojik araçlarla insan yeteneklerinin artırılması yoluyla bir sıçramayı hedeflemektedir. Nitekim, The Transhumanist metninde transhümanizm, “mevcut insan koşullarını aşmak için bilimsel ve teknolojik araçların bilinçli kullanımı” olarak tanımlanır (More, 2013, s. 15). Transhümanistler daha sağlıklı, daha akıllı, daha uzun ömürlü ve daha yetenekli varlık biçimleri geliştirmeye çalışırlar. Ancak bu gelişim süreci, Nietzsche’nin önerdiği içsel etik dönüşümden farklı olarak, temelde dışsal müdahalelere, biyolojik yeniden yapılandırmalara ve dijitalleşmeye dayanır.

Bu iki yaklaşım arasındaki temel ayrımı anlamak için insanın nasıl tanımlandığı sorusuna dönmek gerekir. Bu anlamda insan sabit bir doğaya sahip değildir; tarihsel, kültürel ve biyolojik koşulların ortasında sürekli oluş halinde bir varlıktır. Bu nedenle insanı aşmak, önceden belirlenmiş bir hedefe ulaşmak değil; sürekli kendini yeniden kurma sürecine girmektir (Demir ve Tozoğlu, 2023, s. 9).

Nietzsche’nin üst insanı, sabit bir evrimsel sonuç değil; yaratıcı bir sürecin etik ve estetik idealidir. Oysa transhümanizmde posthüman, daha hızlı hesaplayan, daha az hastalanan, daha uzun yaşayan bir varlık modelidir. Bu model, insanın “enhancement” yoluyla optimize edilmesini hedefler. Ancak burada söz konusu olan, insanın kendi anlam dünyasını dönüştürmesi değil; kapasite ve performansının artırılmasıdır (Rahman & Suhartini, 2023, s. 5).

Nietzsche, insanın sınırlarını trajik deneyimlerle —acı, kayıp ve yalnızlıkla örülü bir zeminde— kavrar. Bu sınırlar, aşılması gereken zayıflıklar değil; anlam üretiminin kaynağıdır. Acı, zayıflık ve kırılganlık, ortadan kaldırılması gereken kusurlar değil; anlam üretiminin imkân koşullarıdır. Oysa transhümanist düşünce, insanın sınırlarını optimize edilmesi gereken kusurlar olarak değerlendirir. Zihinsel kapasitenin artırılması, hastalıkların ortadan kaldırılması, yaşlanmanın geciktirilmesi gibi hedefler, insanı daha “iyi” bir varlığa dönüştürmeyi amaçlar. Bu hedefler, insanın bilişsel, fiziksel ve duygusal yönlerini dönüştürmeye yöneliktir. Ancak Nietzsche’nin gözünde bu tür bir “iyileştirme”, insanın trajik boyutunu yadsıyan bir indirgemeciliktir. Bu noktada güç istenci ile “enhancement” fikri arasındaki ayrım kritik önemdedir. Nietzsche için güç istenci, yaşamın içkin dinamizmini temsil eder; yalnızca bireyin üstünlüğü değil, varoluşun kendini ifade etme biçimidir. Güç istenci, anlam yaratma, sınır tanımama ve yaşamı estetik olarak biçimlendirme iradesidir. Oysa transhümanist *enhancement*

ideolojisi, bu iradeyi nicel verilere, nöroteknolojik müdahalelere ve yapay zeka destekli becerilere indirger. Bostrom, “enhancement” teknolojilerinin kişisel özgürlüğü ve yaşam kalitesini artıracığını savunur; ancak bu sav, yaşamın neliğiyle değil, yaşamın verimliliğiyle ilgilidir (Bostrom, 2003, s. 36).

Nietzsche’nin insan anlayışının en sarsıcı boyutlarından biri, yaşamla kurulan ilişkinin temelden dönüştürülmesini öneren “bengi dönüş” düşüncesidir. Bu düşünce, yalnızca kozmolojik bir hipotez değil; aynı zamanda derin etik ve varoluşsal sonuçlar içeren bir deneyimdir. Nietzsche, yaşamın her anının sonsuz kere aynı biçimde tekrarlanacağını hayal etmemizi ister. Bu hayal, bireyi varoluşunun tümünü yeniden düşünmeye zorlar. Bu döngüyü olumlamak, yalnızca iyi anların değil, tüm yaşam yükünün kabullenilmesini gerektirir. Bu kabul, edilgen bir boyun eğme değil; aktif bir sevgi, yani amor fatidir. Transhümanist ölümsüzlük projeleri ise bu düşünceyle radikal biçimde ters düşer.

Bostrom, transhümanizmin nihai hedeflerinden biri olarak ölümün ortadan kaldırılmasını veya ertelenmesini tanımlar. *Cryonics* teknolojileriyle bedeni dondurmak, bilinci dijital ortama aktarmak (*mind uploading*) veya genetik yollarla yaşlanmayı durdurmak gibi girişimler, yaşamı “uzatma”yı hedefler. Ancak burada süre olarak uzatılan yaşam, Nietzsche’nin kastettiği derinlikli yaşam deneyiminin niteliksel dönüşümüyle aynı değildir. Yaşam yalnızca süreklilik değil, yoğunluk meselesidir: Bir yaşamın değeri, onun ne kadar sürdüğünde değil; ne kadar yaratıcı, cesur ve dönüşümsel olduğunda yatar. Ölüm, onun felsefesinde yaşamın anlamını yoğunlaştıran bir sınırdır; aşılması gereken değil, üstlenilmesi gereken bir gerçekliktir. Bu nedenle transhümanist ölümsüzlük ütopyası, Nietzscheci perspektiften bir tür kaçış olarak değerlendirilebilir.

Transhümanizm ve Nietzsche felsefeleri karşılaştırıldığında etik ve özgürlük anlayışlarında da ayrım belirgin farklar ortaya çıkar. Nietzsche için özgürlük, hazır değerlerden ve dışsal otoritelerden kurtulmakla başlar. Ancak bu özgürlük salt serbestlik değil; yaratma sorumluluğunu üstlenmiş etik bir öz-dönüşüm sürecidir. Üst insan, özgürlüğünü değer yaratımına dönüştürebilendir. Oysa transhümanist özgürlük anlayışı, daha çok bireyin biyolojik ve bilişsel sınırlardan kurtularak seçeneklerini artırmasıyla ilgilidir. Burada özgürlük yalnızca araçsaldır.

Sonuç olarak, Nietzsche yaşamı anlamlı kılacak olan şeyin dışsal araçlar ya da verimlilik artışı olmadığını; yaşamın çelişkileriyle ve sınırlarıyla yüzleşme cesareti

olduğunu savunur. Üst insan, teknolojik olarak güçlendirilmiş bir varlık değil; yaşamın içinden anlamı çekip çıkararak, değerleri yeniden yaratan bir varlıktır. Transhümanizmin posthüman vizyonu ise anlamı teknik ilerlemenin doğal sonucu olarak görür.

Nietzsche'nin insanı aşma fikri ile transhümanist düşüncenin "aşılabilirlik" ilkesi arasında yüzeysel düzeyde belirli benzerlikler bulunmaktadır. Her iki yaklaşım da insanın mevcut haliyle tamamlanmış bir varlık olmadığını kabul eder. Ancak Nietzsche'de ilerleme, içsel dönüşüm ve yaratım süreci olarak görülürken; transhümanizmde ilerleme teknik kapasite, sağlık ve bilgi işleme becerilerine indirgenmiştir. Bu nedenle görünürdeki benzerlik, temelde farklı iki insan anlayışına dayanır (Tuncel & Sorgner, 2017, s. 24-25).

2.2. İnsanın Aşılması Düşüncesi

İnsanı aşma düşüncesi yalnızca bireysel bir içsel dönüşüm değil, aynı zamanda bir kültür eleştirisidir. Nietzsche, Batı düşüncesinin kendisini anlamlandırma biçimini yeniden tartışmaya açar. Bu bağlamda onun düşüncesi, yalnızca "insan kimdir?" sorusunu değil, aynı zamanda "insan nasıl yaşamalıdır?" ve "hangi değerlerle yaşamalıdır?" sorularını da gündeme taşır. Nietzsche'de insanın dönüştürülmesi, öncelikle mevcut değer sistemlerinin yıkılmasıyla başlar. Transhümanizm ise çoğu zaman bu değer sistemlerine dokunmadan, insan doğasını araçsal yollarla dönüştürmeye yönelir. Bu yaklaşım etik düzlemde bir süreklilik önerirken; Nietzsche, etik bir kopuşu ve değerler devrimini savunur (Dağ, 2018, s. 15).

Nietzsche'nin insanı aşma anlayışı ile transhümanizmin insan geliştirme projeleri arasında yalnızca araçsal değil, aynı zamanda normatif ve ontolojik ayrımlar da bulunmaktadır. Üst insan, yalnızca daha zeki veya güçlü bir varlık değil; yeni bir değer sistemiyle düşünen, yaşayan ve anlam yaratan bir figürdür. Bu noktada Sorgner önemli bir tartışma sunar: Nietzsche'nin üst insanının transhümanist posthüman figürüyle belirli benzerlikler taşıyabileceğini kabul ederken, bu benzerliğin içeriksel değil, yönelimsel olduğunu vurgular. Yani her iki figür de insanın mevcut halinden ileri bir düzeyi temsil eder; ancak hedefler, araçlar ve arkasındaki dünya görüşleri radikal biçimde farklıdır. (Tuncel & Sorgner, 2017, s. 24). Bu fark en açık biçimde değer anlayışlarında ortaya çıkar. Nietzsche için değer, dışsal bir otorite tarafından belirlenmez; her birey kendi değerini yaratmak zorundadır. Bu yaratım süreci acı,

yalnızlık ve sorumluluk gerektirir. Transhümanizmde ise değerler çoğu zaman hümanist temellere dayanır: sağlıklı olmak, daha uzun yaşamak, daha az acı çekmek, daha fazla bilgiye sahip olmak gibi hedefler, iyiliğin teknikle ulaşılabilir versiyonları olarak sunulur. Bostrom'a göre transhümanist ilerleme anlayışı, bireyin otonomisini ve mutluluğunu artırmak için teknolojik gelişmeleri bir araç olarak görür (Bostrom, 2003, s. 40).

Transhümanizm ve Nietzsche felsefesi arasındaki fark kendisini farklı kavramlarda gösterir. Örneğin, mutluluk kavramı, Nietzsche'nin trajik, estetik ve çok katmanlı yaşam görüşünden oldukça farklıdır. Nietzsche'ye göre mutlak mutluluk değil, anlamlı yaşam önemlidir. Anlam hazır olarak sunulmaz; birey onu yaratır. Bu yaratım süreci yalnızca teknik kapasiteye değil, etik cesarete, sanatsal duyarlılığa ve felsefi düşünceye dayanır. Dolayısıyla Nietzscheci insan modeli, mühendislikten çok sanat metaforuna yakındır. O, yaşamı bir sanat eseri gibi kuran kişiyi över. Bu bağlamda transhümanist bireyin teknolojiyle güçlendirilmiş yapısı, Nietzsche açısından yalnızca araçsal bir değere sahiptir. Asıl mesele, bu araçların hangi değerlere yöneldiği ve hangi varoluş biçimlerini ortaya çıkardığıdır.

Ontolojik düzeyde de bu fark derinleşir. Nietzsche için insan, varlığın kendisini sorgulayan bir canlıdır; kendine yönelmiş bir varlıktır. Bu yönelme yalnızca bilgiyle değil, tutkuyla, güçle ve iradeyle gerçekleşir. Transhümanizmde ise insan, daha çok fiziksel ve zihinsel sınırlarıyla tanımlanan biyolojik bir varlıktır. Bu sınırların teknik müdahalelerle genişletilmesi, “daha iyi” bir insana ulaşmayı vaat eder. Ancak bu ontolojik model, anlamın içsel üretimini değil, gelişmiş işlevselliği önceler. Sorgner, bu noktada Nietzsche'nin insanı estetik bir varlık olarak düşünmesiyle transhümanistlerin insanı optimizasyon nesnesi olarak görmesi arasındaki farkı özellikle vurgular (Tuncel & Sorgner, 2017, s. 25).

Nietzsche'nin önerdiği dönüşüm, yalnızca bireysel bir değişim değil, aynı zamanda toplumsal bir yarılmayı ifade eder. Üst insan, toplumun normlarına uyum sağlayan değil; bu normların ötesine geçerek onları dönüştüren kişidir. Transhümanizmde ise çoğu zaman kültürel normlara uyumlu, fakat biyolojik olarak üstün bireyler öngörülür. Bu bireyler daha uzun süre dayanabilir, daha hızlı öğrenebilir, daha sağlıklı kalabilir. Oysa Nietzsche'nin üst insanı, bütün bunların aksine, anlamı

yeniden kurabilecek varoluşsal cesareti temsil eder. Bu cesaret, çoğu zaman toplumsal izolasyonu, bireysel yalnızlığı ve etik sorumluluğu içerir.

Nietzsche'nin insanı aşma felsefesi ile transhümanizmin insanı geliştirme vizyonu, yüzeydeki bazı benzerliklere rağmen felsefi olarak oldukça farklı iki çizgiyi temsil eder. Nietzsche, bireyin etik cesaretiyle kendi değerini yaratmasını savunurken; transhümanizm, teknolojik müdahaleler aracılığıyla insanın verimliliğini ve ömrünü artırmayı hedefler. Nietzsche için yaşam, içsel bir anlam inşasıdır; transhümanizm içinse yaşam, mümkün olduğunca uzun ve sağlıklı sürdürülebilecek bir süreçtir. Bu fark, yalnızca teknik düzeyde değil, varoluşsal düzeyde de derin bir ayrılığı ortaya koyar.

Bu karşıtlık, transhümanist projelerin felsefi altyapılarının Nietzsche'den uzak bir çizgide konumlandığını gösterir. Transhümanizm, insanı mühendislik çözümleriyle yeniden şekillendirmeye çalışırken; Nietzsche, insanı bir “etik sanatkar” olarak yeniden düşünmeye çağırır. Bu çağrı, yalnızca bedenin değil, yaşamın anlamının da yeniden kurulması çağrısıdır. Dolayısıyla Nietzsche insana sorar: “Hazır anlamlarla mı yaşayacaksın, yoksa anlamı kendin mi yaratacaksın?” Transhümanizm bu soruya teknik bir yanıt sunarken; Nietzsche, trajik ve yaratıcı bir meydan okumayla karşılık verir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. “ÜST İNSAN” VE “TRANSHÜMANİZM” İLİŞKİSİ

Nietzsche, felsefe tarihinin en sarsıcı ve sıra dışı düşünürlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Düşünce dünyasına kazandırdığı özgün kavramlar, felsefi literatürde dikkate değer bir yenilik olarak öne çıkar. “Çürüme”, “Üst İnsan”, “Bengi Dönüş”, “Amor Fati”, “Son İnsan”, “Sürü İnsanı” ve “Güç İstenci” gibi kavramları sistematik biçimde kullanan Nietzsche, değerlerin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş ve bu bağlamda aktif nihilizmi, varoluşun yeniden inşası şeklinde yorumlamıştır. Batı düşünce geleneğine karşı radikal bir tavır geliştiren filozof, geleneksel anlayışlara yönelik eleştirilerini bir tür başkaldırı olarak ortaya koymuştur. Bu nedenle felsefesi, “çekiçle felsefe yapmak”, “yeniden doğuş” ve “diriliş” gibi metaforlarla anılmaktadır. Nietzsche’ye göre mevcut insan anlayışına dair kutsallar çökmüş olup, bu değerlerin aşılması zorunludur:

Size Üst insanı öğretiyorum. İnsan aşılması gereken bir şeydir. Onu aşmak için siz ne yaptınız? Şimdiye dek tüm varlıklar kendilerinden üstün bir şey yarattılar: ama siz bu büyük taşkının cezri olma ve insanı aşmak yerine hayvana geri dönmek mi istiyorsunuz? Maymun nedir ki insanın gözünde? Bir kahkaha ya da acı verici bir utanç, insan da bu olmalı üst insanın gözünde: bir kahkaha ya da acı verici bir utanç (Nietzsche F. , 2011, s. 6)

Nietzsche’nin düşüncesinde insanın yeniden dirilmesi ve kendini aşması gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak bu diriliş, ölümsüzlük anlamına gelmez. Darwinci bir perspektifle ilişkilendirilebilecek bu yaklaşım, insanın türsel bir dönüşümünü değil; bireyin zihinsel düzeyde kendi varoluşsal yaşamını yıkarak yeniden inşa etmesi gerektiğini ifade eder. İnsanın kendisine yaraşır olanı gerçekleştirmesi, güç istencinin “üst insan”a ulaşma sürecinin bir parçası olarak görülür. Bu bağlamda birey, toplumsal düzenin dayattığı normlara karşı çıkarak sürünün kendisine biçtiği sınırlı alana sığmayı

reddeder. Kişinin, çevresine çizilmiş çemberin dışına çıkması ve onu kendi olma imkanından alıkoyan değerleri yıkması zorunludur.

Nietzsche'ye göre insan, mevcut haliyle zayıf, edilgen ve boyun eğmeye eğilimli bir varlıktır. Bu güçsüzlük doğuştan değil, tarihsel süreç içerisinde inşa edilmiş ahlaki sistemlerin bir sonucudur. Özellikle Hristiyanlığın “köle ahlakı”, yaşamın güç, arzu ve kudret boyutlarını bastırmış; alçakgönüllülük, itaat, acı çekme ve ödül beklentisini erdemleştirmiştir. Dolayısıyla insanın kendisini aşabilmesi için öncelikle bu ahlaki düzenin yıkılması gerekmektedir. Nietzsche'nin “insanı aşma” düşüncesi, tam da bu tarihsel gerilimden doğar.

Bu bağlamda Nietzsche'nin düşüncesinde üç temel kavram belirleyici bir rol oynar: “Üst İnsan”, “Güç İstenci” ve “Bengi Dönüş”. Bu kavramlar hem insanın mevcut durumuna yönelik eleştiriyi hem de onun aşılması yönündeki öneriyi temsil eder. Üst İnsan, ulaşılmış bir varlık değil, ulaşılması gereken bir ideal olarak düşünülür. Bu ideal, bireyin mevcut değerleri aşarak kendi değerlerini yaratabilme kapasitesini ifade eder. Üst İnsan, konformist toplumun sıradan bireyinden farklı olarak, hayatı bütün trajedisıyla olumlayabilen, risk alabilen, yalnız kalabilen ve yaratabilen kişidir. Onun dünyasında hazır anlamlar bulunmaz; anlam, yaratılan bir şeydir.

Dağ'ın da belirttiği üzere, Üst İnsan figürü Nietzsche'nin modern insanın sabit doğasını reddetmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmelidir (Dağ, 2018, s. 210). Bu figür, bir model değil, bir süreçtir; sabit bir varlık değil, kendini sürekli yeniden inşa eden bir oluş tarzıdır. Nietzsche, nihilizmi teşhis eden bir filozof olarak değerlerin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, transhümanizmin “Trans Posthuman” kavramı ile Nietzsche'nin Üst İnsan anlayışı arasında belirli benzerlikler bulunmaktadır. Her iki yaklaşım da insanın ilerlemesi ve kendini aşması fikrini içerir. Ancak transhümanizmde bu süreç, biyolojik varlıktan biyonik aşamaya teknoloji aracılığıyla geçişi ifade ederken; Nietzsche'de söz konusu olan, biyolojik bir başkalaşım değil, varoluşsal bir dönüşüm sürecidir.

3.1. Transhümanizm'de Üst İnsan

Transhümanist düşünceye göre insan, gündelik yaşamın akışı içerisinde çeşitli etkenlerden ötürü sürekli bir tehdit altındadır. Ölümle her an karşılaşabilme ihtimali,

insanı zayıf bir konuma yerleştirir ve bu zayıflığın giderilmesi gereklidir. Transhümanizm, insanın geçmiş ya da mevcut durumlarından ziyade biyolojik evrim sürecinde taşıdığı potansiyel yükselişlere odaklanır. Bu bağlamda hem fiziksel hem de bilişsel gelişim açısından insanı güçlendirmeyi amaçlar ve Nietzsche'nin öngördüğü “Üst İnsan” kavramını, özünde kastedilenden farklı bir yorumla, “süper-insan”a ulaşma hedefi doğrultusunda yeniden okur (Ağın, 2022, s. 36).

Nietzsche ve transhümanizmde ortak nokta, insanın kendini aşma düşüncesidir. Ancak bu iki düşünce, insanın mevcut durumuyla yetinmemesi gerektiği fikrinde örtüşse de bu aşmanın anlamı ve yönü bakımından köklü biçimde ayrışır. Nietzsche’de bu süreç insani değerlerin yeniden tanımlanmasıyla gerçekleşirken, transhümanizmde dönüşen bir bireyin varlığı söz konusudur. Nietzsche felsefesinde birey özgünleşir ve biricik hale gelir. Transhümanizm ise çoğul tekiler üzerinden ilerlerken, Nietzsche’de tekil ve özgün bir kişilik üzerinden Üst İnsana geçiş söz konusudur. Ancak Nietzsche’de Üst İnsan, mevcut değerleri yıkıp yerine zihinsel dönüşümle yeni değerler inşa eden bir figürdür; transhümanizmde ise biyolojik varlıktan biyonik varlığa geçiş söz konusudur. Bu dönüşüm, NBIC teknolojilerinin sağladığı imkanlarla gerçekleştirilecek bir süreçtir.

Güç istenci, yaşamın ve varlığın en temel itkisi olarak kavramsallaştırılır. Darwin’in doğa yasalarını hayatta kalma üzerine kurmasına karşın Nietzsche, yaşamı daha derin bir dinamikle anlamlandırır: varoluş yalnızca kendini korumaz, aynı zamanda genişler, çoğalır, biçim verir, yaratır ve dönüştürür. Güç istenci, bu yaratıcı çoğalmanın adıdır. Bu bağlamda insan, yalnızca hayatta kalmak için değil, kendini aşmak için yaşar. Bu nedenle güç istenci, bireyin aşma arzusunun hem kaynağı hem de itkisidir.

Nietzsche, güç istencini yalnızca bireysel bir irade olarak değil, kozmik bir ilke olarak tasarlar. Evrenin her zerresi, kendini var kılmak, yaymak ve egemen kılmak ister. Bu bağlamda güç istenci, yalnızca psikolojik bir özellik değil, aynı zamanda ontolojik bir zorunluluktur. Sorgner’in ifadesiyle Nietzsche’nin güç istenci kavramı, kültürel evrimin de temel ilkesidir; çünkü her yeni biçim ve her yeni anlam, eski olanın yıkımıyla ve onun yerine geçmesiyle ortaya çıkar (Tuncel & Sorgner, 2017, s. 25). Dolayısıyla güç istenci hem yaratıcı hem de yıkıcıdır. Bu ikili doğa, insanın etik

tercihlerini, sanatsal üretimlerini ve varoluşsal seçimlerini şekillendiren temel bir unsur olarak işlev görür.

Nietzsche’de güç istenci, yalnızca bireyin içsel bir enerjisi olarak değil, aynı zamanda kültürlerin, toplumların ve uygarlıkların gelişiminde işleyen tarihsel bir dinamik olarak da değerlendirilmelidir. İnsanlık tarihi, bu güç istencinin farklı biçimlerde tezahür ettiği alanların toplamı olarak görülebilir (Kaufmann, 1974, s. 257). Bir medeniyetin yükselişi, yeni sanat biçimlerinin ortaya çıkışı, bilimsel devrimler ve ahlakın yeniden biçimlendirilmesi, güç istencinin farklı düzlemlerdeki dışavurumlarıdır. Nietzsche’nin bu bağlamda vurguladığı temel ayrım, güç istencinin bastırılması ile yaratıcı kanallara yönlendirilmesi arasındaki farktır. Geleneksel ahlak sistemleri ve dogmatik inanç yapıları, güç istencini bastırarak onu pasifleştirir ve bireyi edilgen bir konuma yerleştirir. Solomon’un da belirttiği üzere, güç istenci “tutkulu içsellik” olarak kavramsallaştırılabilir; insana anlamsız gelen itkiler olumsuzlanır ve yeniden değerlendirilir. Bu bağlamda güç istenci, bengi dönüş ve amor fati kavramlarıyla da benzerlik taşır (Solomon, 2003, s.15).

Nietzsche’nin önerdiği etik ise bu istenci özgürleştirmek ve yaratıcı kanallara yönlendirmektir. İstencinin özgürleşmesiyle ortaya çıkan birey, artık yalnızca varoluşunu sürdüren bir varlık değil, kendi varoluşunu anlamlandıran ve yeniden kuran bir yaratıcı özneye dönüşür. Bu dönüşüm, yalnızca etik bir tavırla değil, aynı zamanda varlıkla kurulan ilişkinin yeniden biçimlendirilmesiyle mümkündür. Bu noktada Nietzsche’nin bengi dönüş düşüncesi devreye girer (Çelik, 2022, s. 84).

Bengi dönüş, ilk bakışta metafizik bir döngüsellik iddiası gibi görünse de aslında Nietzsche’nin etik düşüncesinin merkezinde yer alan varoluşsal bir sınavdır. Bu sınav, bireyin yaşamla kurduğu ilişkiyi radikal biçimde gözden geçirmesini gerektirir. Bengi dönüş, bireyin yaşadığı her anı yalnızca geçici bir deneyim olarak değil, bir geri dönüş olarak düşünmesini zorunlu kılar. Bu, yaşamın tüm sorumluluğunu üstlenme çağrısıdır. Sevinç ve mutluluk kadar acı ve kayıp da bu döngüde bengi bir ağırlık kazanır. Eğer insan, yaşadığı hayatı sonsuz kez aynı şekilde yaşamaya hazırsa, o hayat gerçek anlamda yaşanmış ve olumlanmış bir hayat olacaktır (Magnus, 1983, s. 417-432).

Güç istenci, mevcut değerleri yıkmak ve yerine yenilerini inşa etmek için kullanılmalıdır. Ancak bu durum, salt bir iktidar arzusu değil, yaşamın kendini artırma ve yorumlama itkisi olarak kavranmalıdır. Özellikle Batılı hümanist değerleri ve öte

dünyayı kutsayan anlayışların yarattığı paradigmaları kırmak için insanın içsel yaşam atılımından kaynaklanan bu güç devreye girer. Aksi takdirde insan, sürünün içinde çürümüş ve sıradan bir varlık olarak kalacaktır. Belli kalıplara hapsolmek, kendisine verilenin dışına çıkamamak ya da toplumsal rollerle sınırlanmak, Nietzsche'nin "decadence" kavramıyla ifade ettiği dogmatik çöküşün göstergesidir (Ağın, 2022, s. 33-48).

Nietzsche'ye göre 'decadence' bir toplumda yaşayan bireylerin ihtiyaçları karşılanamaz ve böyle bir toplum dinamizmini yitirir. Çünkü Nietzsche için yaşamın manası oluş, gelişmenin olmasıdır. Onun 'Kendini aşma' derken kastettiği de kişinin ahlaki şartlanmasını aşması, gelişme ve oluşturma. Bütün bir yaşam gelişme ve büyümeye dayanır. Bu nedenle bütün organizmalar enerji alarak kendilerini tazelerler. Ancak 'decadence' bir toplumda çağdışı dışı kalmış ahlak anlayışları, baskıcı bir eğitim anlayışı, dini dogmalar, insanların doğayla enerji alış-verişini engeller, hatta tıkar. Böylece bu toplumda insanlar duyguları ve içgüdüleriyle temaslarını kaybederler; kendi tabiatlarına yabancılaşırlar. (Çelik, 2022, s. 69).

Nietzsche'ye göre Üst İnsan, çürüme ve değersizlik döngüsünden çıkışı sağlayacak olan güç istenciyle gün yüzüne çıkar. Yaşam enerjisi, bireyin kendisinden kaynaklanır. Bu bağlamda insan, zihinsel bir devrim geçirerek kutsalları yıkacak ve ortaya çıkan boşluğu kendi akli ve dönüşümüyle dolduracaktır. Transhümanist düşüncede ise bu dönüşüm, tıbbi ilaçlar, dışsal müdahaleler ve başkalarının kılavuzluğu aracılığıyla gerçekleşir. Organizmanın yapay biçimde dışarıdan beslenmesi, Nietzsche'nin yaklaşımına kıyasla zararlı bir fark olarak değerlendirilebilir.

Nietzsche açısından insan biricik ve özeldir. Her bireyin kendini gerçekleştirmesi önemlidir; ancak bu dönüşüm belirli teknik yöntemler veya sistemler aracılığıyla değil, bireyin kendi içsel süreciyle gerçekleşir. Transhümanizmde ise teknolojinin kullanıldığı öjenik bir yapı söz konusudur. Yapay zeka ve NBIC teknolojileri aracılığıyla birbirine benzer tepkiler veren organizmalar inşa edilir. Bu nedenle transhümanizm, teknolojiyi insanı evrenselliğe doğru götüren bir süreç olarak yorumlar. Ancak bu evrensellik, Nietzsche'nin Üst İnsan anlayışından farklıdır; çünkü transhümanizmde evrensellik, herkesin ortak kullanımına dayalıdır ve süreç sonunda tekillik (*singularity*) ortaya çıkacaktır. Bu noktada özgün bireyler yerine öjenik bireyler oluşur.

Bu tartışma bağlamında UNESCO'nun ilk kurucu direktörü ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın kurucusu olan İngiliz evrimsel biyolog ve hümanist Julian Huxley,

transhümanizmin kavramsal temellerini ortaya koyan isimlerden biridir. Huxley, insanın kendi sınırlarını aşarak biyolojik ve zihinsel kapasitesini geliştirmesi gerektiğini savunmuş ve bu süreci “transhümanizm” kavramıyla tanımlamıştır. Onun yaklaşımı, insanın yalnızca mevcut durumunu sürdürmekle yetinmemesi, aynı zamanda kendini dönüştürerek daha ileri bir aşamaya geçmesi gerektiği fikrine dayanır:

İnsan türü isterse bir yerde bir bireyin, bir şekilde, öbür tarafta başka bir bireyin başka bir şekilde aşkınlığa ermesi şeklinde değil de bir bütün olarak tüm insanlık halinde kendini aşabilir. (...) “Transhümanizme inanıyorum”: Bunu içtenlikle söyleyebilecek yeterli sayıda insan bulunduğunda insan türü yeni bir varoluşun eşiğinde duruyor olacaktır, şu anda bizler Pekin İnsanından ne kadar farklıysak o da bizlerden o kadar farklı olacaktır. Ve nihayet gerçek kaderini bilinçli bir şekilde yerine getiriyor olacaktır. (Cordeiro, 2022, s. 94)

Transhümanizm, dünya vatandaşlığı ve ortak değerler üzerine kurulu bir anlayış olarak farklılıkları ortadan kaldırmayı hedefler. Bu bağlamda, yapay değerler ve duygulardan arındırılmış, robota benzeyen bireyler tasavvur edilir. Adeta aynı çip ile çalışan ya da aynı biyoteknolojik müdahaleye maruz kalan insanların birbirine benzediği bir sanal ortam benzerliği söz konusudur. Aynı uyarıcılara aynı tepkileri veren bu bireyler, tekillik (singularity) sürecinin bir parçası olarak görülür. Bu anlamda transhümanizmin siborg bireyi, Nietzsche’nin “sürü” metaforuna benzerlik taşır ve onun “son insan” kavramıyla örtüşür.

Nietzsche ise yaşamın acımasızlığından kaynaklanan süreçlere olumlu yaklaşır. Ona göre olumsuzluklar, bireyin kendisini gerçekleştirebileceği bir alan yaratır. Acılar, insanı yaşatır ve yeni arayışlara, zihinsel devrimlere yönlendirir. Bu noktada Harari’nin vurguladığı gibi, acı ve ızdıraplara karşı insanın nirvanaya ulaşması gerektiği düşüncesi Budist geleneğiyle ilişkilendirilebilir. (Harari, 2015, s. 226) “Şu an ne yaşıyor olabilirdim” yerine “şu anda ne yaşıyorum” sorusunun sorulması, anı yaşamının önemini ortaya koyar. Nietzsche’nin önerisi de bu bakış açısıyla okunmalıdır.

Nietzsche’nin kullandığı Amor Fati (kaderi sevmek) kavramı, Üst İnsan’a giden süreçte belirgin bir anlam kazanır. Nietzsche bu kavramı “İnsandaki büyüklük için ifadem Amor Fati’dir” (Nietzsche, 2018, s. 40) sözleriyle tanımlar. Nietzsche felsefesinde acıdan haz alma ve acıyı olumlama vardır. Bu noktada transhümanizmden farklı olarak, acı ve zorunlulukları sevmek, onları düzeltme ve iyileştirme çabasıyla değil, bilinçli bir kabullenişle karşılamak söz konusudur. Bengi dönüşü olumlamak, yalnızca var olmayı değil, varlığın tüm boyutlarını sevgiyle kucaklamayı gerektirir.

Amor Fati, pasif bir kabulleniş değil, aktif bir evettir; başa geleni sineye çekmek değil, onu bilinçli biçimde sevmek ve yaşamın parçası olarak içselleştirmektir.

Bu sahipleniş, bireyin güç istencini derinleştirir. Birey artık yalnızca dışsal dünyaya tepki veren bir varlık değil, o dünyayı kendi biçiminde yeniden üreten bir özne haline gelir. Üst İnsan da tam bu noktada belirir: bengi dönüşü olumlayabilen varlık, Üst İnsan'dır. Ahmet Dağ'a göre, bu düşünce Nietzsche'nin nihilizme karşı geliştirdiği en güçlü stratejidir (Dağ, 2015, s. 211). Bu strateji, yalnızca anlam krizine değil, modern insanın tembellik, güvensizlik ve sorumluluk korkusuna da bir yanıttır. Bengi dönüşü olumlamak, bireyin yaşamını bütünüyle ve her yönüyle üstlenmesi demektir.

Nietzsche'nin üç temel kavramı —Üst İnsan, Güç İstenci ve Bengi Dönüş— birlikte düşünüldüğünde, insanın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kültürel, tarihsel ve metafizik düzeyde dönüştürülmesi gerektiği fikri ortaya çıkar. Bu kavramlar birbirini destekler ve tamamlar. Üst İnsan, güç istencinin yaratıcı biçimde yönlendirilmesiyle ortaya çıkar; bu yaratım, yaşamın tekrarını sevebilen, bengi dönüşü onaylayabilen bir etik varoluşla taçlanır. Nietzsche'nin felsefesi, insanı ne tanrılaştırır ne de sıradanlaştırır; onu bir süreç, bir yönelim ve bir imkân olarak düşünür. İnsanı aşmak, onu inkâr etmek değil; aşılabılır kılmak ve ona yeni bir kader biçmek anlamına gelir.

Bu düşünsel yapı, çağdaş tartışmalarda transhümanizm gibi insanın fiziksel, zihinsel ve bilişsel sınırlarını aşmayı hedefleyen projelerle birlikte yeniden gündeme gelmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken temel fark, Nietzsche'nin insanı aşma düşüncesi teknolojik değil; etik, estetik ve varoluşsal bir temele dayanmasıdır. Nietzsche için aşmak, bir “donanım güncellemesi” değil; değerlerin, yaşamın ve anlamın köklü biçimde yeniden kurulmasıdır.

3.3. Transhümanizm’de İnsanın Aşılması

Nietzsche'nin insanı aşma düşüncesi, yalnızca bireysel yaşam için bir öneri ya da etik tavsiye değildir; aynı zamanda kültür eleştirisinin ve tarihsel bilincin bir ürünü olarak değerlendirilmelidir. Nietzsche, modern insanın içine düştüğü nihilistik krizin Batı düşüncesinin tarihsel gelişimiyle doğrudan ilişkili olduğunu ileri sürer. “Tanrı'nın ölümü” ilanı, bu krizin yalnızca semptomatik bir ifadesidir. Tanrı'nın ölümüyle birlikte yalnızca teolojik bir yapı değil, aynı zamanda değerlerin temeli, anlamın kaynağı ve hakikatin mutlak zemini ortadan kalkmıştır. Bu kayıp, insanı anlamdan yoksun

bırmakla kalmaz; onu kendi varoluşuna dair temel sorumluluğun taşıyıcısı haline getirir. Nietzsche, bu bağlamda insanı Tanrı'nın yerine koymaz; aksine, Tanrı'nın ölümünden sonra ortaya çıkan boşluğun felsefi sorumluluğunu insana yükler.

Üst İnsan, yalnızca bireysel bir etik dönüşüm değil, aynı zamanda anlamın yeniden kuruluşunun aktörüdür. Modernliğin öznesi, anlamı dışarıda arayan ve kendisine dayatılan görev ve değer sistemleriyle tanımlanırken; Nietzsche'de Üst İnsan, anlamı kendinden türeten ve değerleri kendi yaratıcı kudretiyle inşa eden bir figürdür. Bu figür, yalnızca ahlaki değil, aynı zamanda estetik bir varlıktır. Nietzsche'nin sanatı yaşamın en yüksek ifadesi olarak görmesi, bu bağlamda anlaşılabilir. Sanatçı, güç istencini estetize edebilir; Üst İnsan ise hayatı bir sanat eseri gibi kuran kişidir. Onun için yaşam, doğruluk ya da yanlışlık ölçütleriyle değil; yaratıcı, güçlü ve anlamlı olup olmamasıyla değerlendirilir.

Bu inşa sürecinde güç istenci yeniden belirleyici hale gelir. Ancak burada güç, tahakküm ya da baskı kurmak anlamında değil; anlam yaratma kudreti olarak tanımlanır. İnsan, bu kudreti kendi içinde uyandırmalı ve onu varoluşunun estetik yapıcısı haline getirmelidir. Güç istenci, bu bağlamda yalnızca bireysel bir yönelim değil, aynı zamanda kültürel bir kural bozucudur. Nietzsche'nin sıkça başvurduğu Dionysos figürü, yaşamın kaotik doğasını ve yaratıcı enerjisini bünyesinde barındırır. Dionysos'un şenliği, düzenin yıkımıyla başlar; yaratım ise bu yıkımın içinden doğar. Bu süreç, Nietzsche için bireysel özgürleşmenin ötesinde tarihsel bir yeniden doğuş ihtimalidir.

Modernlik, insanı teknik, bürokratik ve tüketim odaklı bir yapıya sıkıştırmıştır. Nietzsche'nin eleştirel vizyonu, bu sıkışmışlığa karşı bireysel cesaretin, etik yaratıcılığın ve estetik yeniden kurmanın çağrısını yapar. Bu çağrı, günümüzde teknolojik gelişmelerin insan doğasını değiştirme girişimleriyle birlikte daha da anlam kazanmıştır. Ancak Nietzsche'nin insanı aşma fikri, bir beden mekanik olarak güçlendirilmesi değil; ruhun, değerlerin ve yaşamla kurulan ilişkinin dönüştürülmesidir.

Nietzsche'nin bengi dönüş düşüncesi, bu dönüşümün etik onayıdır. Yaşamı sonsuz döngüde yeniden yaşamak istemek, yalnızca neşeli anları değil; trajedileri, kayıpları ve çöküşleri de olumlamak anlamına gelir. Bu nedenle bengi dönüş, varoluşun tüm çelişkilerini içselleştiren bir etik idealdir. Bu ideali olumlayabilmek, yalnızca güçlü olmakla değil, bu gücü yaratıcı bir sorumluluğa dönüştürebilmekle mümkündür. Üst

İnsan, bu dönüşü kabullenmiş, onunla barışmış ve onu yaratıcı güce dönüştürmüş varlıktır.

Nietzsche'nin insan anlayışı, sıradan bir bireysel gelişim programı olmaktan çıkar; köklü bir felsefi dönüşüm önerisine dönüşür. İnsan artık Tanrı'nın sureti değildir; kendi suretini yaratma görevini üstlenmiştir. Bu yaratım, belirli bir sonuca ulaşmak için değil, sürecin kendisi için yapılır. Nietzsche için yaşamın anlamı, herhangi bir nihai ereğe ulaşmak değil; anlamın kendisinin yaratılmasıdır. Bu, estetik bir etik, dinamik bir metafizik ve yaratıcı bir antropoloji önerisidir.

Bu bağlamda modern insanın anlam krizi, tüm teknik gelişmişliğe rağmen devam etmektedir. Transhümanist bireyin teknik yönden gelişmesi, zihinsel yönden zayıflamasına yol açabilir. Konuya daha güçlü bir kanıt kazandırmak için Ahmet Cevizci'nin Amor Fati tanımına başvurulabilir. Cevizci'ye göre Amor Fati, insanın yazgısını edilgen bir kabullenişle değil, yaratıcı bir sahiplenişle yaşaması anlamına gelir. Bu sahipleniş, Nietzsche'nin varoluşçu etik anlayışının merkezinde yer alır ve Üst İnsan'a giden sürecin en önemli aşamalarından birini oluşturur:

Nietzsche, hayatı hiçbir koşul olmaksızın olumlamanın acıya bile evet demenin önemini vurgular. Nietzsche gözünde hayata evet demek, onu her şeyiyle olumlamak güçlülerin iken korkaklık ve olgusallıktan kaçış ise zayıfların işidir." Üst İnsanın tarif edildiği bu alıntılardan yola çıkarak insana ölümsüzlük ve acı çekme bir problem olmayacaktır. Dolayısıyla ölümsüzlük ve ölememe sorunsalı da olmayacaktır Üst İnsanın yaşamında. Üst insan zorunlulukları yüksek bir bilinç haliyle zorunluluk ya da acıların üstesinden gelecektir. Kadercilik anlamında kullanılmaz Amor Fati. Kabul edilerek veyahut problem haline getirilerek çözümlenir. (Cevizci, 2017, s. 90).

Transhümanizmin gelecek gösterim ve misyonu bellidir bu da acısız, ölümsüz konformist bir hayattır. Dolayısıyla bu durum, kusursuz bir DNA ile hayata gelme ya da sonrasında ise eksiklerini giderme olarak özetlenebilir. Ancak,

Nietzsche'nin öngörüsü robotik veya siborg tarzı bir varlık değildi. Onun özlemi daha çok iradesi sağlam, cesaret sahibi, acı ve trajediyi kendinde uzlaştırabilmiş Dionysos ve Apolloncu bir varlıktır. Onun nezdinde uzun yaşamanın, zeki ya da akıllı olmanın bir anlamı yoktur. Çünkü savaşçı esirgenmek istemediği için uzun yaşamanın da bir anlamı yoktur. (Dağ, 2022, s. 61)

Bilim, teknoloji, yapay zeka ve biyoteknoloji, insanın sınırlarını genişletmiş olabilir; fakat bu genişleme, kendi başına bir etik ya da anlam önermez. Nietzsche, bize yalnızca teknik olarak sınırları aşmanın değil, bu aşmanın hangi değerlerle ve hangi sorumlulukla yapılması gerektiğinin sorusunu da bırakmıştır. Bu yüzden onun felsefesi,

sadece felsefi bir eleştiri değil aynı zamanda çağımıza yöneltilmiş bir uyarı ve öneridir. Nietzsche'nin insanı aşma düşüncesi, yalnızca bireyin kendine dönmesi değil, kendini aşarak yeni bir insani biçim yaratması çağrısıdır. Bu çağrı, güç istenciyle desteklenir çünkü bu istencin yöneldiği yer, sıradanlığın ötesidir.

Güç istencinin etik onayı ise bengi dönüştür; çünkü yalnızca her şeyin sonsuz döngüsünü onaylayabilen kişi, yaşamı gerçekten yaşanabilir kılar. Bu kişi, Nietzsche'nin Üst insanıdır: yalnız yürüyen, yaratıcı olan, sorumluluk alan ve yaşamı sanat gibi kuran bu birey, insanlığın değil, insanın kendisini aşmasının simgesidir. Ve nihayet, tüm bu düşünsel çerçeve içinde Nietzsche'nin insan anlayışı, klasik hümanizmin evrensel insanı yerine, yaratıcı bireyi yerleştirir. Bu birey sabit değildir; o, kendi kendini sürekli yaratan, yeniden kuran ve dönüştüren bir varlıktır. Bu yüzden Nietzsche felsefesi, insanın sınırlarını tanımakla kalmaz, o sınırları aşma cesaretini de içinde taşır. Onun felsefesi, insanı anlamaya değil, onu yeniden düşünmeye ve aşmaya çağırır. Bu çağrı, teknolojinin değil, etik yaratımın çağrısıdır. O çağrı, bugün hala bizi kendi sınırlarımızla yüzleşmeye ve onları aşmaya davet etmektedir. Ancak temel prensibi ölümsüzlük olarak adlandırılan transhümanizmde amaç insanların sonsuzlaşması ve yaratıcı olma seviyesine gelmesidir. Hazır bilgi ve önceden hazırlanan komutlarla hareket eden ve aynı kimliğe sahip bireyler vardır.

Transhümanizmde özellikle yapay zekanın kullanılması insanın teknolojiye bağımlı kılması dolayısıyla öznenin kendi olmaması anlamına gelmektedir. Yapay bir dünya değerleriyle kuşatılan birey kendisi olamayacak ve ancak *çürümüş* olarak sürü psikolojisiyle hayatını devam edecektir. Acıları olmayacak olan birey, belli bir konformist hayata dahil olacaktır. Güç istenci bu anlamda yaşlanamamaya ve ölümsüzlüğe yol açacak bir istek olacaktır. Kendi ölümünü öven ve kendi rızasıyla ölümü çağıran ve bunu da gelişmenin bir parçası sayan filozofun birçok anekdotu söz konusudur. Bunların yerine Üst İnsanın trajik olaylardan dahi kendisine pay çıkarıp zihinsel devrim geçirmesi söz konusudur.

Üst insan ve transhümanizm kavramların yeşerdiği çağın teknoloji anlayışları ve farklı paradigmalarından kaynaklandığına ilişkin eleştiriler geliştirilebilir. Genom teknolojinin bilinemediği 19.yy. değerler dizisi ve bakış açıları da farklı olacaktır. Bu anlamda felsefi olarak değerlendirilebilir. Zihinsel olarak başkaldırı ve kendinde yatan bir tin ile *nihilist* bir bakış açısı getirir. Teknolojinin günümüzdeki gibi kullanılmadığı

dönemlerde bireylerin yöntem olarak nihilist olunması gerektiği şu dizelerden anlaşılabilir. “Nietzsche köle ve sürü ahlakının zemininde yer alan zayıf ve köle ruhlu insan tipini gözler önüne serer ve geleneksel felsefeyi bu insan tipinin bir ürünü olarak gösterir. Dolayısıyla nihilizmi aşmak için üst insanı önerir.” (Çüçen, 2015, s. 15).

Daha çok bireysel boyutta dile getirilen üst insan aynı zamanda herkesin yapması gereken bir evrensellik boyutunu da beraberinde getirir. Yaşam filozofu olarak ele alınan Nietzsche’de bu döngü sürekli bir oluş halinde olup devam etmektedir. Transhümanizmde hedefler ve varılacak yer bellidir. Transhümanizmin anlayışını şu şekilde dile getirebiliriz: Hümanizmin aşılması ve insanın posthümana yani insanın tamamen biyoteknolojiye dönüşmesi, karbon yapıları bir mekanizmaya dönüşümünün son olarak görüldüğü bir alandır. Sonuç ve hedefler olarak belirlenmiştir. Bu anlamda transhümanizm, insan ile robot olmak arasında bir geçiş dönemidir. Ölümsüzlükle son bulabilecek bir süreç var iken Nietzsche’de bir oluş hali olması bakımından üst insan ile transhümanizm de birbirinden farklıdır.

Transhümanizmin vizyon ve misyonu, acısız, ölümsüz ve konformist bir yaşam tasavvuruna dayanmaktadır. Bu anlayış, kusursuz bir DNA ile dünyaya gelme veya sonrasında eksikliklerin giderilmesi şeklinde özetlenebilir. Ancak Nietzsche’nin öngörüsü, robotik ya da siborg tarzı bir varlık değildir. Onun özlemi, iradesi sağlam, cesaret sahibi, acı ve trajediyi kendi varlığında uzlaştırabilmiş yalnızca Apolloncu olmayan aynı zamanda Dionysosçu insandır: Uzun yaşamının, zeka ya da aklın tek başına bir anlamı yoktur; çünkü yaşamın değeri, savaşçı ruhun korunmasıyla ölçülür (Dağ, 2022, s. 61).

Bilim, teknoloji, yapay zeka ve biyoteknoloji insanın sınırlarını genişletmiş olabilir; ancak bu genişleme, kendi başına bir etik ya da anlam önermez. Nietzsche, yalnızca teknik sınırların aşılmasını değil, bu aşmanın hangi değerler ve sorumluluklarla yapılması gerektiğini sorgulamıştır. Bu nedenle onun felsefesi, yalnızca bir eleştiri değil, çağımıza yöneltilmiş bir uyarı ve öneri niteliği taşır. Nietzsche’nin insanı aşma düşüncesi, bireyin kendine dönmesi değil, kendini aşarak yeni bir insani biçim yaratması çağrısıdır. Bu çağrı, güç istenci ile desteklenir; çünkü bu istencin yöneldiği yer sıradanlığın ötesidir.

Bu istencin etik onayı ise bengi dönüş düşüncesidir. Yalnızca her şeyin sonsuz döngüsünü onaylayabilen kişi, yaşamı gerçekten yaşanabilir kılar. Bu kişi,

Nietzsche'nin Üst İnsanıdır: yalnız yürüyen, yaratıcı olan, sorumluluk alan ve yaşamı bir sanat eseri gibi kuran birey. Üst İnsan, insanlığın değil, insanın kendisini aşmasının simgesidir. Nietzsche'nin insan anlayışı, klasik hümanizmin evrensel insanı yerine yaratıcı bireyi yerleştirir. Bu birey sabit değildir; kendi kendini sürekli yaratan, yeniden kuran ve dönüştüren bir varlıktır. Nietzsche felsefesi, insanın sınırlarını tanımakla kalmaz; o sınırları aşma cesaretini de içinde taşır.

Transhümanizm ise ölümsüzlüğü temel prensip olarak benimser. Amaç, insanların sonsuzlaşması ve yaratıcı olma seviyesine ulaşmasıdır. Ancak bu süreç, hazır bilgi ve önceden programlanmış komutlarla hareket eden, aynı kimliğe sahip bireylerin ortaya çıkmasına yol açar. Yapay zekanın kullanımı, insanı teknolojiye bağımlı hale getirir ve öznenin kendi olmasını engeller. Yapay değerlerle kuşatılan birey, kendisi olamayacak ve sürü psikolojisi içinde çürümüş bir yaşam sürecektir. Acısız bir yaşam, konformist bir düzenin parçası olacaktır. Bu bağlamda transhümanizmin sunduğu güç istenci, yaşlanmamaya ve ölümsüzlüğe yönelmiş bir arzuya dönüşür. Oysa Nietzsche'nin Üst İnsanı, trajik olaylardan dahi pay çıkararak zihinsel devrim geçiren bir figürdür.

Üst İnsan ve transhümanizm kavramlarının ortaya çıktığı çağların teknoloji anlayışları ve paradigmaları farklıdır. 19. yüzyılda genom teknolojisinin bilinmemesi, değerler dizisinin ve bakış açılarının farklı olmasına yol açmıştır. Nietzsche'nin günümüzdeki teknolojik farklılıkları öngörmesi mümkün değildi. Bu nedenle onun yaklaşımı, felsefi bir başkaldırı ve nihilist bir perspektif olarak değerlendirilmelidir. Nietzsche, köle ve sürü ahlakının zemininde yer alan zayıf ve köle ruhlu insan tipini gözler önüne serer ve geleneksel felsefeyi bu insan tipinin ürünü olarak gösterir. Dolayısıyla nihilizmi aşmak için Üst İnsanı önerir (Çüçen, 2015, s. 15).

Üst İnsan, bireysel bir dönüşümün ötesinde evrensel bir boyut taşır. Nietzsche'de yaşam döngüsü sürekli bir oluş halinde devam eder. Buna karşılık transhümanizmde hedefler ve varılacak yer bellidir. Transhümanizm, hümanizmin aşılması ve insanın posthümana, yani tamamen biyonik bir varlığa dönüşmesiyle sonuçlanan bir süreçtir. Bu süreç, insan ile robot arasında bir geçiş dönemi olarak görülür. Nihai hedef ölümsüzlük iken, Nietzsche'de Üst İnsan bir "oluş hali"dir. Bu nedenle Nietzsche'nin Üst İnsan anlayışı ile transhümanizm arasındaki temel fark,

birinin etik ve varoluşsal bir dönüşüm, diğerinin ise teknolojik ve biyolojik bir evrim olarak tasarlanmış olmasıdır:

Nietzsche de güç istenci insanın yaptığı her eylemde kendini gösterir. Her insanın eylemde bulunurken bir güç odağı vardır. Ancak Nietzsche'nin insandan istediği, bu güç odağını kullanırken kendisine hazır reçeteler sunan ahlaktan, dinden ve ideolojilerden sıyrılmış olarak kendi güç odağını oluşturmasıdır. Kişi ancak bunu başarabilirse yani kendi güç istencini kendini oluşturmak, kendini inşa etmek, kendini kendinden var etmek için ortaya çıkarırsa kişi kendisi olabilir (Alaş Çelik, 2022, s. 93)

İnsanın kendine has bir varoluş yakalaması gerekir. Özgünlük burada üst insan ile transhümanizm arasında bir farklılık olarak durmaktadır. Özgünlük; bireysel farklılıkları barındırmakla beraber, her insanın kendine has bir yaşamı mevcuttur. Bu yaşam da insanın içinde bulunduğu coğrafi konum ya da kültürel farklılıklarından gelmektedir.

Yeni yüzyıl ya da “ikinci aydınlanma” olarak adlandırılan transhümanizm çağında insan bedeni, dünyaya gelmeden önce şekillendirilebilmektedir. Genom teknolojisi aracılığıyla bireylerin biyolojik yapıları istenildiği gibi düzenlenebilmekte, hazır reçetelerle yaşamlarına müdahale edilebilmektedir. Bu bağlamda, transhümanist vizyonun ortaya çıkardığı “robot insan” tipinin özgür iradeye sahip olamayacağı ileri sürülebilir. Çünkü bu bireyler, akıllarını başkalarının kılavuzluğundan alacak, kendi bedenleri üzerinde hakimiyet kuramayacak ve dışsal komutlara bağlı olduklarından etik değer ve normlardan muaf tutulabileceklerdir.

Eğitim alanında da transhümanist yaklaşım, bireyleri hazır bilgilerle donatarak sürüye dahil etmektedir. Siborglara dönüşümün öngörüldüğü, bedenin yazılımlar aracılığıyla bilgisayara bağlanarak ölümsüzlüğün hedeflendiği bu anlayış, Nietzsche'nin perspektifiyle keskin bir karşıtlık taşır. Nietzsche'de bedenin kusurlu olması, yaşlanması ve yıpranması olağan hayatın akışının bir parçası olarak kabul edilir. Onun için zihin-beden ilişkisi, insanın varoluşunun temel unsurlarından biridir.

Üst İnsan ile transhümanist yaklaşım arasındaki farklılık, şu ifadelerde görülebilmektedir: “Transhümanizm sürekliliği isterken Nietzsche tüm değerlerin altını oymak ister. Transhümanistler sözmerkezci/logosantrik geleneği destekleyip organik bedenin yer değiştirebileceğini düşünürlerken, Nietzsche hakiki zihni ve bedeni çok önemli görür.” (Tuncel ve Sorgner, 2017, s. 1-2) Transhümanist düşüncede ölüm, kötülük olarak algılanır. Tıbbi ilaçlar aracılığıyla sonsuzluk hayal edilirken,

Nietzsche’de ölümsüzlük, bireyin kendini gerçekleştirmesiyle mümkündür. Nietzsche’nin Deccal adlı eserinde belirttiği üzere: “Zayıf ve sefil olanlar yok olmalıdır. Bizim insan sevgimizin ilk prensibi budur. Ve onlara, yok olmaları için yardım edilmelidir” (Nietzsche, 2022, s. 8). Bu bağlamda kutsalların yok edilmesi, sonsuzluk atfedilen inançların terk edilmesi ve tapınılacak her şeyin yıkılarak yerine yeni değerlerin konulması gereklidir. Nietzsche’ye göre ölümsüzlük kutsanmaz; bilakis yaşamı olumlayamayan, değer üretemeyen ve hayatı olduğu gibi kabul edemeyenlerin yok edilmesi gerekir. Ölüm, transhümanizmin aksine, varoluşun temel taşıdır.

Transhümanizm ölümsüzlüğü hedeflerken Nietzsche, farklı bir bakış açısıyla yok oluşu gerekli görür. Nietzsche’nin bengi dönüş kavramı, kozmolojik bir anlam taşır. Bu düşünce, bireyin metaforik olarak “tin → deve → aslan → son insan → Üst İnsan” dönüşümünü ifade eder. Ancak Üst İnsan, teknik bir varsayım ya da sınırları çizilmiş bir model değildir; o, sürekli bir oluş sürecini temsil eden varoluşsal bir imkandır.

3.4. Transhümanizmde Evrimsel Paradigma

Transhümanizmde evrimsel bir paradigma söz konusudur. Ancak bu evrim, zaman açısından sorunlu bir yapı arz etmektedir. Transhümanist düşünceye göre insan, belirli aşamalardan geçerek kusursuz bir biçimde “üst insana” erişebilecektir. Bu süreçte tüm insani kusurlar, teknolojik müdahaleler aracılığıyla ortadan kaldırılacak ve nihayetinde insan, varoluşsal gerilimi minimize edilmiş, teknik olarak optimize edilmiş ancak anlam üretme kapasitesi tartışmalı bir “robot”a dönüşecektir. Bu dönüşümün nihai aşaması ise posthüman olarak adlandırılmaktadır. Dijital genler, zihinler arası bağlantılar ve DNA düzenlemeleri, bu dijital çağın başlangıcını mümkün kılacak araçlar olarak görülmektedir.

Nietzsche’de ise bilimin birikerek ilerlemesine karşıt bir yaklaşım söz konusudur. O, devrimsel ve kimi zaman geriye giden bir bakış açısını öne çıkarır. “Bakın üst insanı öğretiyorum size. Solucandan insana dek yol aldınız. Ve hala pek çok solucanlık var içinizde. Bir zamanlar maymundunuz ve şimdi bile insan daha fazla maymundur herhangi bir maymundan” (Nietzsche, 2011, s. 6) ifadesi, Nietzsche’nin insanın evrimsel ilerleyişini eleştirel bir şekilde yorumladığını göstermektedir.

İnsan, zaman geçtikçe ilerleyen ve gelişen teknolojiyle birlikte üst insana dönüşen bir canlı değildir. Aksine, zaman zaman çocuk(luğuna)lara dönmesi gereken

bir organizma olarak düşünölmelidir. Yaşadığı çağın problemlerini ve değeriğini ters yüz eden Nietzsche, günümüz insanına “Üst İnsan” demekten çok, “aşağılık” ya da “Son İnsan” kavramlarını kullanmayı tercih eder. Düşünemeyen, tasvir edemeyen, hayattan zevk alamayan ve ölmeyecekmiş gibi davranan birey, Nietzsche’nin terminolojisinde Son İnsan olarak adlandırılır.

Bu bağlamda transhümanizmin “Üst İnsan” ideali, Nietzsche’nin “Son İnsan” kavramıyla benzerlik taşımaktadır. Transhümanizmin ölümsüzlük ve kusursuzluk arayışı, Nietzsche’nin eleştirdiği edilgen, zevkten ve yaratıcılıktan yoksun insan tipine karşılık gelmektedir. Nietzsche’nin Üst İnsanı, teknolojik mükemmellikten ziyade zihinsel devrim, değeriğın yeniden değeriğendirilmesi ve yaşamın trajedisini olumlama üzerinden tanımlanırken; transhümanizmin Üst İnsanı, teknik müdahalelerle kusursuzlaştırılmış ve ölümsüzleştirilmiş bir varlık olarak tasarlanır:

Bakın! Size son insanı gösteriyorum.

“Sevgi nedir? Yaratılış nedir? Özlem nedir? Yıldız nedir?”

-Böyle sorar son insan ve kırpar gözlerini.

Bunun üzerine yeryüzü küçüldü ve her şeyi küçölten son insan hoplayıp zıplıyor üstünde. Soyu Kurutulamaz onun, toprak piresi gibidir; son insan en uzun süre yaşayandır. “Biz mutluluğu bulduk,”- der son insanlar ve kırparlar gözlerini. Yaşamın zor olduğu yöreleri terk ettiler: çünkü sıcaklık gerek insana. İnsan hala sever komşusunu ve sürtüşür onunla: çünkü sıcaklık gerek insana. Hasta olmaya ve güvensizlik duymaya günahkâr gözyle bakar son insanlar: temkinli olurlar. Hala taşlara ya da insanlara takılıp tökezleyen, budaladır! (Nietzsche F. , 2011, s. 11)

“Son İnsan”ın kavramı, transhümanizm bağlamında öjeni ve ortak değeriğın benimsenmesi üzerinden okunabilir; aynı zamanda transhümanist düşüncede ölümsüz birey figürüyle de ilişkilendirilebilir. Hastalık ve yaşlanmayı “günahkâr” bir durum olarak gören transhümanizm, bu kusurları teknolojik müdahalelerle ortadan kaldırmayı hedefler. Transhümanizm, insanın sınırlılıklarını teknik müdahaleler yoluyla ortadan kaldırılması gereken kusurlar olarak yorumlar. Bu nedenle transhümanizm yalnızca insanın biyolojik yapısına değil, aynı zamanda etik, siyasal ve kültürel konumuna da müdahale etme iddiasında bulunan çağdaş bir projedir (Aytepe, 2025, s. 1).

Genetik mühendislikten yapay zekaya, nöroteknolojiden genom teknolojisine kadar pek çok gelişme, transhümanizmi teknik bir olanak olmanın ötesinde bir gelecek vizyonu olarak kurmaktadır. Ancak bu vizyonun felsefi ve toplumsal etkileri üzerine

yapılan değerlendirmeler, transhümanizmin sanıldığı kadar tutarlı bir sistem olmadığını; aksine kendi içinde pek çok çatışma barındırdığını göstermektedir.

Önceki bölümlerde transhümanizmin ve Nietzsche'nin Üst İnsan'a dair perspektifleri ayrı ayrı ele alınmış, son bölümde ise Nietzsche bağlamında transhümanizm tartışması başlatılmıştır. Bu noktada çağdaş düşünürlerin görüşleri, konunun daha anlaşılır hale gelmesine katkı sağlamaktadır:

Jürgen Habermas (The Future of Human Nature, 2003): İnsan doğasına yönelik teknik müdahalelerin ahlaki özerkliği tehdit ettiğini ileri sürer. Genetik mühendislik yoluyla embriyo düzeyinde yapılacak müdahalelerin bireyin özgür karar verme kapasitesini körelteceğini belirtir. Habermas'a göre "kendi olmanın" koşulu belirlenmemiştir. Bu yaklaşım, Nietzsche'nin özgün birey ve irade vurgusuyla paralellik taşır.

Francis Fukuyama (Our Posthuman Future, 2002): Transhümanizmin modern liberal demokrasi için tehdit oluşturduğunu savunur. Ona göre eşit yurttaşlık, ortak bir insan doğası varsayımıyla mümkündür. Biyoteknolojik müdahaleler bu ortak doğayı parçalayarak genetik olarak iyileştirilmiş bireyler ile doğal yollarla var olanlar arasında yeni bir sınıf ayrımı yaratır.

James Hughes (Citizen Cyborg, 2004): Habermas ve Fukuyama'nın temkinli duruşlarını eleştirir. Ona göre birey, kendi bedeni ve zihni üzerinde tam denetim hakkına sahip olmalıdır. Bu görüş "liberal transhümanizm" olarak adlandırılır. Ancak etik kararların bireysel arzularla sınırlanması, teknolojiye erişimi olanlar ile olmayanlar arasında sınıfsal eşitsizlik yaratabilir.

Ray Kurzweil (The Singularity is Near, 2005): İnsan zihninin dijital ortama yüklenebileceğini ve ölümsüzlüğün teknik olarak mümkün olacağını savunur. Bu vizyon, Nietzsche'nin yaşamın trajik ve estetik boyutunu olumlama anlayışıyla çelişir.

İsmail Hakkı Aydın (Home Deyyus, 2025): "Beyin Net" kavramıyla dijital çağın kapanacağını ve kuantum bilgisiyle zihinler arası etkileşimin başlayacağını öne sürer. Ona göre Homo Deyyus, iradesini teslim eden ve robotlaşan insandır; bu figür Nietzsche'nin Üst İnsanına değil, özgünlükten yoksun bir varlığa karşılık gelir.

Bu tartışmalar, transhümanizmin vaatlerini ve sınırlarını anlamak açısından belirleyicidir. Habermas'ın etik özerklik vurgusu, Fukuyama'nın siyasal eşitlik uyarısı,

Hughes'un liberal özgürlük savunusu, Kurzweil'in dijital ölümsüzlük vizyonu ve Aydın'ın Homo Deyyus eleştirisi, transhümanizmin çok yönlü ama aynı zamanda kırılğan bir yapı arz ettiğini göstermektedir.

Nietzsche'nin felsefesi ise bu vizyona doğrudan karşılık vermese de güçlü bir arka plan eleştirisi sunar. Ona göre yaşam ancak sonluluğu içinde anlamlıdır. Ölüm, yaşamı değerli kılan şeydir; çünkü eylemlerimize ağırlık kazandırır. Bengi dönüş fikri, bu sonluluğun etik olarak sahiplenilmesini önerir. Nietzsche'nin Amor Fati anlayışı, yaşamın tüm yönlerini —acı, kayıp, sevinç ve haz— bilinçli bir şekilde sevmeyi ifade eder. Bu bağlamda Nietzsche, transhümanizmin ölümsüzlük idealine karşı etik bir alternatif sunar: insanın kendini aşması, teknik değil, değer yaratımıyla mümkündür.

Dijital çok yavaş ve çok ilkel kalacak. Geleceğin interneti (wbn ve gbw)¹ beyinle birleşmiş kuantum bir internet olacak, adı da “Beyin Net” olacaktır. Düşündüğümüz şeyleri dünyanın başka bir yerine gönderebilecek, başkalarıyla veya başka şeylerle düşünerek etkileşimde ve iletişimde bulunabileceğiz (Aydın, 2025, s. 146)

Geleceğin posthümanına dair tartışmalarda, insanın iradesine ket vurulabileceği ve yönlendirmelere açık hale gelebileceği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, insanı kamil olanın erdemli ve iradeli bir varlık olması gerektiği vurgulanırken; iradesini teslim eden bireyin Nietzsche'nin Üst İnsanına değil, istem dışı hareket eden Homo Deyyus figürüne dönüşeceği belirtilmektedir. Böyle bir durumda birey, kendisi olma özelliğini yitirecektir. Sonuç olarak transhümanizmin bir sonraki aşaması olan posthüman, Nietzsche'nin öngördüğü aşma düşüncesinden farklı bir boyut arz etmektedir. Kuantum bilgisayarların zihin aktarımı yoluyla uzun yaşamı mümkün kılabilmesi öne sürülse de Nietzsche açısından uzun ömür değil, insanın kamil olması daha değerli bir hedeftir. Ona göre insan, yaşadığı hayatı bir kez daha aynı şekilde yaşamayı isteyebilmelidir.

Transhümanist perspektif, yalnızca yaşamın uzatılmasını değil, ölümün teknik olarak ortadan kaldırılmasını hedefler. Ancak bu noktada ortaya çıkan temel problem, bilincin tanımıdır. Zihin yalnızca bilgi işlem gücü müdür? Bellek indirgenebilir bir veri yığını mıdır? Bu tür sorular, transhümanist tahayyülün henüz çözölememiş felsefi zeminine işaret etmektedir.

¹ Worl Brain Web: Global Brain Web

Ölüm olgusu ve ölümsüzlük sorunsalı, tüm insanlığın üzerinde etkili olan en temel güçlerden biridir. Ölümün ne olduğu, nasıl gerçekleştiği ve ne için olduğu üzerine binlerce soru sorulmuş, farklı düşünce gelenekleri farklı cevaplar üretmiştir. Nietzsche gibi varoluşçu filozoflara göre ölüm, yaşam döngüsünün doğal bir parçasıdır. Buna karşılık transhümanistlere göre ölüm, kusurlu bir hastalık olarak görülür ve tedavi edilmesi gereken bir durumdur.

Transhümanist bakış açısına göre ölüm, insan bedeninin yıpranması, biyolojik zararlı organizmaların etkisi veya yanlış beslenme sonucu bedenin kendini iyileştirememesi olarak tanımlanır. Bu nedenle ölüm, tedavi edilmesi gereken işlevsel bir sorun olarak ele alınmaktadır.. Harari'ye göre insanlar daima teknik bir sorun sebebiyle ölürlər; dolayısıyla ölüm, bozulan bir mekanizmaya benzetilebilir ve teknik yollarla çözülebilir (Harari, 2018, s. 33). Nick Bostrom ise ölümsüzlüğü herkesin arzuladığı bir durum olarak görür ve tedavi edilebilen bir hastalık gibi lanse eder. Ona göre, güvenilir bir yöntemle uzun yaşam ve gençlik sağlanabilseydi, çoğu insan doğal yaşlanma ve ölüm yerine bu seçeneği tercih edecektir (Bostrom, 2013, s. 34).

Nietzsche'nin yaklaşımı ise bu vizyonla keskin bir karşıtlık taşır. Ona göre yaşam, ancak sonluluğu içinde anlamlıdır. Ölüm, yaşamı değerli kılan bir olgudur; çünkü eylemlerimize ağırlık ve sorumluluk kazandırır. Nietzsche'nin Bengi Dönüş ve Amor Fati kavramları, yaşamın tüm yönlerini —acı, kayıp, sevinç ve haz— bilinçli bir şekilde sahiplenmeyi ifade eder. Bu bağlamda Nietzsche, ölümsüzlük idealine karşı etik bir alternatif sunar: insanın kendini aşması, teknik müdahalelerle değil, değer yaratımıyla mümkündür.

Nick Bostrom'un öne sürdüğü üzere, sağlık süresinin uzatılmasını istemediklerini iddia edenlerin, kendilerine bu etkiyi güvenilir bir şekilde sağlayacak bir hap verilmesi halinde tutumlarını değiştirmeleri muhtemeldir. (Bostrom, 2013, s. 34) Gerçek dünyada bir seçim sunulduğunda, çoğu insanın yaşlanma, hastalık ve ölüm yerine uzun yaşam, sağlık ve gençlik dinçliğini tercih edeceği öngörülmektedir. Bu bağlamda ölümün aşılabılır olduğu ve ölümsüzlüğün tüm insanlığın yararına kullanılabileceği transhümanist düşüncede sıkça dile getirilmektedir. Transhümanistlerin ölümsüzlük vizyonlarından biri de kriyonik ölümsüzlük olarak adlandırılır; burada bedenler devre dışı bırakılarak zihnin yapay yollarla çiplere aktarılması ve insanın sanal ortamda varlığını sürdürmesi söz konusudur.

Nietzsche ise bu vizyona doğrudan karşılık vermez; ancak güçlü bir arka plan eleştirisi sunar. Ona göre yaşam, ancak sonluluğu içinde anlamlıdır. Ölüm, yaşamı değerli kılan bir olgudur; çünkü eylemlerimize ağırlık kazandırır. Nietzsche'nin Bengi Dönüş fikri, bu sonluluğun etik olarak sahiplenilmesini önerir. Ölümde yaşamı bulma arayışı, onun düşüncesinde diyalektik bir süreçtir. İçinde güç istenci barındıran insan, Amor Fati yani kaderi sevme anlayışıyla yaşamı olumlamalıdır. Nietzsche, sürüye tabi olmayı ölümle eş değer görürken, Kurzweil'in dijital ölümsüzlük vaadi yaşamın trajik ve estetik boyutunu ortadan kaldırır. Bu vizyon, yaşamın değerini değil, işlevini merkeze alır.

Nietzsche'nin asıl vurgusu, değerlerin sorgulanmadan yalnızca teknik olanaklarla sürdürülmesinin nihilizmin başka bir biçimi olduğudur. Ona göre insan, yalnızca olanaklarını genişlettiğinde değil, bu olanaklarla ne yapacağını sorduğunda felsefi bir varlık olur. Nietzsche etik sorumluluğu, yazgıyı kabullenmeyi ve değer yaratmayı önceler.

The Transhumanist'da transhümanizm, insan yetilerini artırmak, acıyı azaltmak ve yaşam kalitesini yükseltmek olarak tanımlanır. Ancak burada “insan yetisi”nin tanımı eksiktir. Eğer yeti yalnızca bilişsel kapasite ya da fiziksel dayanıklılık anlamına geliyorsa, etik, estetik ve varoluşsal boyutlar göz ardı edilmektedir. Nietzsche'ye göre insanı insan yapan şey, bu performatif sınırların ötesindeki derinliklerdir. Bostrom'un transhümanizmi “açık uçlu bir süreç” olarak tanımlaması, posthüman figürünü sabitlemekten kaçınsa da felsefi bir belirsizlik yaratır. Nietzsche ise insanın kendini aşmasının ancak değer yaratımıyla mümkün olabileceğini savunur.

Nietzsche'de insan, zayıf ve sorunlu olmasıyla bir değerdir. Zeka bireyseldir ve her insanın farklılıklarına göre değişir. Bu bağlamda Nietzsche, transhümanistlerin öne sürdüğü “süper zeka” kavramına eleştirel bir gönderme yapar. Süper zeka çağında insan her şeyi bilebilir; ancak bu bilme doğal bir bilme olmayacaktır. Transhümanistlerin öne sürdüğü bilme, teknolojik müdahalelerle beyne yerleştirilen mikroçipler aracılığıyla gerçekleşir. Bu süreçte birey pasifleşir ve özgürlüğünü yitirir.

Nietzsche'nin dikkat çektiği bir diğer nokta ise unutkanlık kavramıdır. Ona göre unutkanlık, bilincin yeni şeylere yer açabilmesi için gerekli bir ket vurma yetisidir. Bilincin kapılarını bir süreliğine kapatması, zihnin daha soylu işlevlere yoğunlaşmasını sağlar (Nietzsche, 2013, s. 73). Dolayısıyla unutkanlık, olumsuz bir zihin işlevi değil;

insana ruhani açıdan iyi gelen doğal bir ilaçtır. İnsan yalnızca bir organizma değil; acı çeken, anlam arayan ve kendini sürekli sorgulayan bir varlıktır. Acıyı ortadan kaldırmak, aynı zamanda derinliği silme riskini taşır. Oysa onun felsefesinde acı, büyümenin, yaratımın ve kendilik bilincinin ana kaynağıdır (Tuncel, 2022).

Transhümanizmin en çarpıcı zaafı, değerlerin kendisini değil, onların taşıyıcısını dönüştürmeye odaklanmasıdır. Eğer değer sistemleri aynı kalacaksa —başarı, zeka, güzellik, dayanıklılık— bu sistemleri taşıyan bedenin dönüştürülmesi yalnızca yüzeysel bir değişim olur. Nietzsche'nin eleştirisi tam da burada devreye girer: değerlerin kökenini sorgulamadan yapılan her değişim, güçsüzlüğün yeniden üretimidir.

Sonuç olarak, Habermas'ın etik özerklik vurgusu, Fukuyama'nın siyasal eşitlik uyarısı, Hughes'un liberal özgürlük savunusu, Kurzweil'in dijital ölümsüzlük vizyonu, Bostrom'un sistematik açıklamaları ve Aydın'ın Homo Deyyus eleştirisi, transhümanizmin çok yönlü ama aynı zamanda kırılgan bir yapı arz ettiğini göstermektedir. Bu kırılganlık yalnızca teknik olanakların sınırında değil, aynı zamanda felsefi derinlik eksikliğinde ortaya çıkar. Nietzsche ise bu soruların cevabını teknik değil, etik düzlemde arar. Ona göre insanın kendini aşması, yalnızca “ne olacağımız” sorusuyla değil, “neden” ve “nasıl” sorularıyla ilgilidir. Transhümanist düşünce bu soruları teknik gelişmenin gürültüsü içinde bastırırken, Nietzsche insanın ancak bu sorularla yüzleştğinde felsefi bir varlığa dönüşebileceğini savunur.

SONUÇ

Transhümanizm, çağımızın en iddialı projelerinden biri olarak insanı dönüştürme, aşma ve yeniden inşa etme önerisiyle gündeme gelmektedir. Genetik mühendislik, nöroteknoloji, yapay zeka, dijital ölümsüzlük ve insan-makine birleşimi gibi alanlarda yaşanan gelişmeler, transhümanist tahayyülün yalnızca spekülatif bir ütopya değil, giderek gündelik hayatın parçası haline gelen bir gerçeklik olduğunu göstermektedir. Bu gerçekliğin kökenleri tarihsel olarak oldukça eskilere uzanır. Özellikle Daedalus'un oğlu İkarus'un mitolojik anlatısı, Gılgamış Destanı ve simya biliminin öne sürdüğü yaşam iksiri gibi kavramlar, bu paradigmanın tarihsel arka planını oluşturur.

Dini perspektif, insanın eksik yaratıldığı veya günahkâr olarak doğduğu kabullerini temel alabilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için insanın irade ve akıl sahibi olarak ilim ve irfan öğrenmesi gerektiği vurgulanır. Bu bağlamda insan, kendisini gerçekleştirme potansiyeline sahip ve sürekli arayış içinde olan bir filozofa benzetilebilir.

Modern dönem, bilim ve teknolojinin egemen olduğu coğrafi keşifler, Sanayi Devrimi ve bilimin insana dair söylemleriyle şekillenmiştir. Aydınlanma döneminde bilim insanları, filozoflar ve aydınlar insanı merkezî bir varlık olarak görmüşlerdir. “Bilgi güçtür” anlayışından hareketle yeryüzünün insan merkezli olduğu fikri, hümanizmin radikalleşmesine yol açmıştır. Bu süreçte insan, başkalaşım geçiren bir varlık olarak yeniden tanımlanmıştır. Bilme arzusu, inanç ve irade, insanlık tarihindeki dönüşümü hızlandırmıştır. Transhümanizm ise bu sürecin sonunda Homo Sapiens'ten Robo Sapiens veya Robo-Sibernetikus'a dönüşümü mümkün kılan bir paradigma olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda transhümanizm, insanı mevcut potansiyelin ötesine taşıyan teknik ve kültürel bir hareket olarak değerlendirilebilir.

Transhümanistlere göre evrimsel süreç yavaş ilerlemektedir ve insan, biyolojik bir varlık olarak ölüm korkusuyla karşı karşıyadır. Evrim modeli, insanın dönüşümünü uzun bir zaman dilimine yayarken transhümanistler bu süreci kısaltmayı

hedeflemektedir. NBIC teknolojileri ile şekillenen yeni paradigma, kuantum bilgisayarların zihin aktarımı yapabileceği öngörüsüyle ölümsüzlüğün bir türü olan “beyin-net”e geçişi mümkün kılmaktadır. Ayrıca kriyonik ölümsüzlük, yani bedenin dondurulması ve CIRISH-Cas9 gibi DNA üzerinde değişim yapabilen teknolojiler, insanın biyolojik temelden biyonik aşamaya geçişini hızlandırmaktadır.

Bu muazzam değişim ve dönüşümler, Nietzsche’nin felsefesiyle anlamlandırılabilir. Böyle Buyurdu Zerdüşt adlı eserin yazarı Nietzsche, varoluşçu felsefenin dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Ona göre insan eksiktir ve aşılması gerekir. Bu aşama, dışsal bir gücün müdahalesiyle değil, insanın kendi iç dinamikleriyle gerçekleşecektir. Her birey özne olarak kendi varoluşunu yaşamalıdır. Bu dönüşümün kaynağı, Nietzsche’nin “yaşam atılımı” olarak da adlandırdığı güç istencidir. Güç istenci, bireyi çürümeden kurtaracak yaşam sevincidir.

Nietzsche’ye göre birey, mutluluk, acı ve yanlışlarla barışık yaşamalıdır; çünkü bunlar yaşamın bölünmez parçalarıdır. Birey, bu acıları da olumlayabilen bir bengi dönüş bilincine sahip olmalıdır. Sanat, eğitim ve kültürün yanı sıra birey, kendi ölümlülüğünü de kabul ederek olumlmalıdır. Acıyı ve kaderi sevmek fikri, insanı bir üst aşamaya taşır. Bu aşama, transhümanizmin teknik ve biyonik alanına karşıt bir perspektif sunar. Nietzsche’ye göre insan, bir demir parçası değil; kendine özgü oluşuyla ve ruh haliyle ölümsüzleşen bir varlıktır.

Diyalektik açıdan ölüm, canlılığın başka bir yüzü olarak görülür. Nietzsche felsefesinde insan, doğa karşısında üstün bir varlık değil; doğanın bir ifadesidir. İnsan, varoluşun sürekli dönüşüm süreci içinde anlam kazanan bir oluş halidir. Bu nedenle Nietzsche, insanın kendisini aşmasını dışsal bir gelişimle değil, irade gücüyle, yani güç istenci ile ilişkilendirir. Ona göre insan, yaşamı olduğu gibi kabul etme, acıyı ve eksikliği anlamlandırma ve bu anlam üzerinden yeni değerler yaratma gücüne sahiptir. Bu bağlamda Nietzsche’nin Üst İnsan kavramı, insanın kendisini teknik olarak mükemmelleştirmesi değil, değerler düzeyinde yaratıcı bir bilinç geliştirmesidir.

Transhümanizmde ise insanın aşılması kavramı ön plandadır. Bu anlayışta insan, gelecekte biyonik olarak yeniden tasarlanacak ve sürekli kendini yenileyecektir. Genetik mühendisliği, yapay zeka, nanoteknoloji ve nöroteknoloji gibi alanlardaki ilerlemeler, insanın hem fiziksel hem de bilişsel kapasitesini artırabileceği yönünde umutlar doğurmuştur. Bu vizyonda posthüman, yani “insan-sonrası varlık”, geleceğin ideal tipi

olarak sunulur. Ancak bu vizyon, insanın özündeki etik, ahlaki ve varoluşsal boyutları ihmal etme tehlikesini barındırır. Transhümanizm, insanı eksik bir varlık olarak görür ve bu eksikliğin teknolojik müdahalelerle giderilebileceğini savunur. Nietzsche ise insanın tamamlanmamış olmasını bir eksiklik değil, bir potansiyel olarak değerlendirir. Ona göre insan yalnızca verimlilik, hız, sağlık ve güç gibi kavramlarla tanımlanamaz; değerini belirleyen, acıya katlanabilme, anlam yaratabilme ve yazgısını üstlenebilme kapasitesidir.

Habermas'ın etik özerklik vurgusu, Fukuyama'nın siyasal eşitlik kaygısı, Hughes'un liberal beden hakkı savunusu, Kurzweil'in ölümsüzlük vizyonu, Aydın'ın Homo Deyyus kavramı ve Bostrom'un rasyonalist sistematiği, transhümanizmin felsefi tabanını farklı açılardan destekler. Ancak bu sistemlerin ortak zaafı, insanı yalnızca teknik olarak dönüştürülebilir bir varlık olarak görmeleridir. Oysa insan, yalnızca teknik bir sistem değil; aynı zamanda bir anlam taşıyıcısı, değer üreticisi ve çatışma alanıdır.

Nietzsche'nin düşüncesi, transhümanizme karşı nostaljik ya da muhafazakâr bir savunma sunmaz. Tam tersine, insanın aşılması gerektiğini savunur. Ancak bu aşma, teknik bir sıçrama değil; etik bir devrimdir. Üst İnsan, yalnızca genetiği değiştirilmiş bir birey değil, değerlerin kökenini yeniden yaratan bir varlıktır. Bengi dönüş, yaşamın tüm yüküyle birlikte yeniden istenmesidir; bu dönüşüm cryonics değil, yazgıya sevgiyle evet diyebilmektir. Güç istenci, yalnızca hız, zeka ya da dayanıklılık değil; yeni anlamlar kurma cesaretidir.

Transhümanizmin ileri sürdüğü unutkanlık, tekillik, öjenik kimlik ve aynı komutlara aynı tepkileri veren insan yaratımı, posthüman aşamasına ulaşmayı hedefler. Ancak Nietzsche, insanın ulaşabileceği son bir mertebeden bahsetmez; aksine hayatın sürekli dönüşüm içinde olduğunu vurgular. Bu süreç, sanat, eğitim, ahlak ve aktif nihilizm ile gerçekleşebilecek farklı bir döngüsellik barındırır. Nietzsche'nin "sürü psikolojisi" kavramı, irade dışından gelen komutlara tabi olan insanı açıklamak için kullanılabilir.

Transhümanizmin "üst insan" tasarımı, Nietzsche'nin üst insan kavramından ziyade onun "son insan" figürüne yapısal olarak daha yakındır. Son insan, değerleri yeniden değerlendiremeyen, acıyı ve hastalığı teknik bir sorun olarak gören bireydir. Oysa Nietzsche, acı ve eksiklikleri yaşamın olağan akışının bir parçası olarak görür ve insanın bunlarla barışık olarak dönüşmesi gerektiğini savunur.

Bugün transhümanist söylem, bilimin geleceğini ve insanlığın yönünü tayin etmektedir. Bu sürece karşı sessiz kalmak, insanın teknik bir probleme indirgenmesini kabul etmek anlamına gelir. Nietzsche felsefesi, bu indirgemeye karşı uyanık olunması gerektiğini hatırlatır. Onun düşüncesi, çağdaş posthüman tartışmaların merkezinde yer almalıdır. Çünkü Nietzsche, insanı yalnızca olduğu gibi değil, olabileceği şey olarak da düşünmeye zorlar.

Sonuç olarak, insanın aşılması fikri hem Nietzsche'nin hem de transhümanizmin merkezindedir; ancak bu aşma iki farklı yol önerir. Nietzsche için aşma, kendini dönüştürme cesaretiyle mümkündür; transhümanizm içinse teknolojik müdahaleyle. Nietzsche'nin sesi günümüzde hala yankılanmaktadır: “İnsan, aşılması gereken bir varlıktır.” İnsan, tamamlanmış bir varlık değil; sürekli olarak aşılması gereken bir oluş sürecidir. Ancak bu aşma, makinelerle veya algoritmalarla değil; insanın kendi bilincini, değerlerini ve iradesini yeniden inşa etmesiyle gerçekleşecektir.

KAYNAKÇA

- Ağın, B. (2022). “Kara Ayna, She-Hulk ve Karanlık İkiz Meselesi: Posthümanizm / Transhümanizm” *Pasajlar: Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), ss. 33–48.
- Augustinus, (2010) İtiraflar, İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Aydın, İsmail, H. (2025). Homo Deyyus: Tanrılaşmaya Giden İnsan. İstanbul, Girdap Yayınları
- Akdemir-Süleyman, B. (2021). *Çağdaş Epistemolojide Mistik İnançların Epistemolojik Değerine İlişkin Problemler ve Çözüm Arayışları*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8(1), 481–505.
- Aytepe, M. (2025). “Transhümanizmde İnsanın Bütünlüğü Sorunu”. *İslami İlimler Dergisi*, 40, 389–407.
- Alaş Çelik, G. (2022). Nietzsche’nin Üstün İnsan Düşüncesine Özne Sorunu (Yüksek Lisans Tezi), Mardin Artuklu Üniversitesi.
- Ansell-Pearson, K. (2018). *Nietzsche’s search for philosophy: On the middle writings*. Bloomsbury Academic.s.40-63.
- Babaoğlu, A. (1997), Okkultizm (Okültizm), İstanbul: BDS Yayınları.
- Babuççu, A. H. (2022). Yanlış kurulan bir ilgi: Nietzsche’nin transhümanizm ile (olmayan) ilişkisi üzerine. *Pasajlar: Sosyal Bilimler Dergisi*, 101–119.
- Bostrom, N. (2003). *The Transhumanist FAQ: A general introduction* (Version 2.1). World Transhumanist Association. <https://nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf> , 45-352
- Bostrom, N. (2013). Why I want to be a posthuman when I grow up. In M. More & N. Vita-More (Eds.), *The Transhumanist Reader: Classical and Contemporary Essays on the Science, Technology and Philosophy of Human Nature* (pp. 28-53). Chichester, UK: Wiley-Blackwell.
- Cevizci, A. (2017). *Büyük felsefe sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cengiz, O. K. (2018). Mitoloji ve edebiyat ilişkisi (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi
- Cordeiro, J. (2022). İnsanın sınırları: Hümanizmden transhümanizme (T. Dereci, çev.). *Pasajlar: Sosyal Bilimler Dergisi*, 85–99.

- Çomaklı, Ö. (2022) M. Kızılgöçer & M. Yeşilyurt (Ed.), *Yapay Zeka, Transhümanizm, Din*. Ankara: Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü.
- Çüçen, A. (2015). *Varoluş filozofları*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Dağ, A. (2018). Nietzsche ve transhümanizm bağlantısı üzerine bir değerlendirme. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 25, 46–224.
- Dağ, A. (2017). Hümanizmin Radikalleşmesi Olarak Transhümanizm *FLSF (Felsefi Düşün Dergisi)*, 9, 46–68.
- Dağ, A. (2020). *Transhümanizm: İnsanın ve dünyanın dönüşümü*. Ankara: Elis Yayınları.
- Dağ, A. (2022). *İnsansız Dünya: Transhümanizm*. İstanbul: Ketebe.
- Demir, A., & Tozoğlu, Y. A. (2023). Nietzsche'deki üst insan kavramı bağlamında post-human hareketi. *Kalemname*, 8(16), 353–363.
- Fukuyama, F. (2002). *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Göçer, F. (2025). *Transhümanist tutku: Quo vadis? Transhümanizmde süper sapiens'e evrilme süreci üzerine etik ve ahlaki sorgulamalar*. Ankara: Bilgesina Yayınları.
- Gutsche, B. (Yöneten). (2025). *Cassandra* [Sinema filmi]. Gül, F. (2013). İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(14), 17–21
- Harari, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens* [Sapiens: A Brief History of Humankind] (Çev. [Ertuğrul Genç]). İstanbul: [Kolektif].
- Harari, Y. N. (2018). *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi* (Çev. Poyzan Nur Taneli). İstanbul: Kolektif Kitap
- Habermas, J. (2003). *The Future of Human Nature*. Cambridge: Polity Press.
- Humanity+ (Humanity Plus, Inc.). (2016). *Humanity+ — Dünya Transhümanist Derneği*. <https://www.humanityplus.org/>
- Hughes, J. (2004). *Citizen Cyborg: Why democratic societies must respond to the redesigned human of the future*. Cambridge, MA: Westview Press.
- Johnston, R. (2020). “Transcendence” in Film: An Ongoing Issue. *Journal of Religion and Film*, 24(2).
- Kara, M. Kara, M. (2020). Teknolojik insan ve posthüman etik: Transhümanizm bağlamında bir değerlendirme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 55–72.

- Karakaya, A. (2020). *Antik Yunan'dan modern zamanlara doğa, bilim, özgürlük*. Ankara: Dorlion Yayınları.
- Kaufmann, W. (1974). *Nietzsche: Philosopher, psychologist, antichrist* (4th ed.). Princeton University Press.
- Kılıçoğlu, C. (Yöneten). (2007). *Elifin Günlüğü* [Sinema filmi].
- Kurzweil, R. (2005). *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*. New York: Viking.s.672
- Kurnaz, S. (2025). Transhumanism as a challenge for Islamic law. *Journal of Ethics and Emerging Technologies*, 34(2), 1–15.
- Magnus, B. (1983). Nietzsche's Existential Imperative: The Eternal Recurrence of the Same. *Man and World*, 16(4), 417–432.
- More, M. (2013). The philosophy of transhumanism. In M. More & N. Vita-More (Eds.), *The transhumanist reader: Classical and contemporary essays on the science, technology, and philosophy of the human future* (pp. 3–17). Wiley-Blackwell.
- Nietzsche, F. W. (2013). *Ahlakın soykütüğü üzerine* (A. İnam, Çev.). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Nietzsche, F. (2011). *Böyle söyledi Zerdüşt* (M. Tüzel, çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche, F. (2018). *Ecce Homo* (M. Tüzel, çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche, F. (2022). *Deccal* (C. Akün, çev.). Ankara: Panama Yayın.
- Özdemir Akgündüz, G. (2023). Nietzsche'de Dönüşümün Olanağı Olarak İstirap. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Journal of Faculty of Letters*, 11(2), 177–202.
- Öndeş, S. (2024), Transhümanizmin İnsan Tasarımı Üzerine Felsefi Bir İnceleme, Doktora Tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Öztürk, B. (2019). Aklın isyanı: Kriyonik ölüm ya da modern mumyalama. T. B. Edman (Ed.), *Transhümanizm ve karşılaştırmalı izdüşümü* (s. 100–110). İstanbul: Kastaş.
- Pearce, D. (2017). *The Hedonistic Imperative: Human and Posthuman Engineering*. London: BLTC Research.
- Rahman, F., & Suhartini, A. (2023). Paradoxes and epistemological implications of Nick Bostrom's transhumanism in Nietzsche's genealogical perspective. *DigitalPress*.
- Sartre, J.-P. (2015). Varoluşçuluk bir hümanizmdir (A. Bezirci, Çev.). İstanbul Say Yayınları.

- Sedeeq, S. (2019). “Tarih, mitler ve antik transhümanizm” içinde Transhümanizm ve Karşılaştırmalı İzdüşümü. (s. 26–38) T. B. Edman (Ed.). İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Şahin, Yeşim. (2017, 28 Ekim). Gelecek teknoloji akımı: Kısaca transhümanizm. *Gaia Dergi*. <https://gaiadergi.com/gelecek-teknoloji-akimi-kisaca-transhumanizm/>
- Solomon, R. C. (2003). *Living with Nietzsche: What the great “immoralist” has to teach us*. Oxford University
- Soysal, S. (2007), Nietzsche’s Perspectivist Epistemology: Epistemological Implications of Will to Power, Doktora Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- Topakkaya, A. (2019). Antik Yunan düşüncesinde insanın doğadaki yeri ve kozmik düzen anlayışı. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 45–63.
- Türten, B. (2024). Yapay Zeka ve Sinema: Film Yapımında Olanaklar ve Fırsatlar. *ABAD*, 7(14), 399–425.
- Tuncel, Y. (2022). The question of human suffering in Nietzsche. *Estudios Nietzsche*, 22, 157–172.
- Tuncel, Y., & Sorgner, S. L. (2017). *Nietzsche and Transhümanizm: Precurse or Enemy?* Cambridge: Cambridge Scholars Publisher.s.24-25
- Yaran, C. (2016). İnsanın doğa ile ilişkisi bağlamında çevre etiği ve insan sorumluluğu. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 64(2), 85–100.
- Yeşilkaya, N. (2023). *Tanrı’yı oynamak: Biyoetikte güncel tartışmalar*. Ankara: Eski Yeni Yayınları.
- Youngblood, C., West, J., Flinders, M., & Hadfield, N. (2024, 20 Ocak). About. *Mormon Transhumanist Association*. <https://transfihurism.org/about>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Fırat EREN
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	0009-0000-7565-5704
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10580322
Lise	Nusaybin Lisesi
Lisans	Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü
Yüksek Lisans	Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı
Mesleki Deneyimi	Öğretmen
Akademik Çalışmalar	“Transhümanizm’e Friedrich Nietzsche’den Bir Bakış”, <i>Türkiye Psikoloji ve Psikiyatri Tıp Dergisi</i> , Makale Yayın Tarihi: 30.05.2025 E-Issn: 3023-7084 Doi No: 10.5281/zenodo.15556375 Cilt:1 Sayı:3 Yıl:2025 ss:54-75